

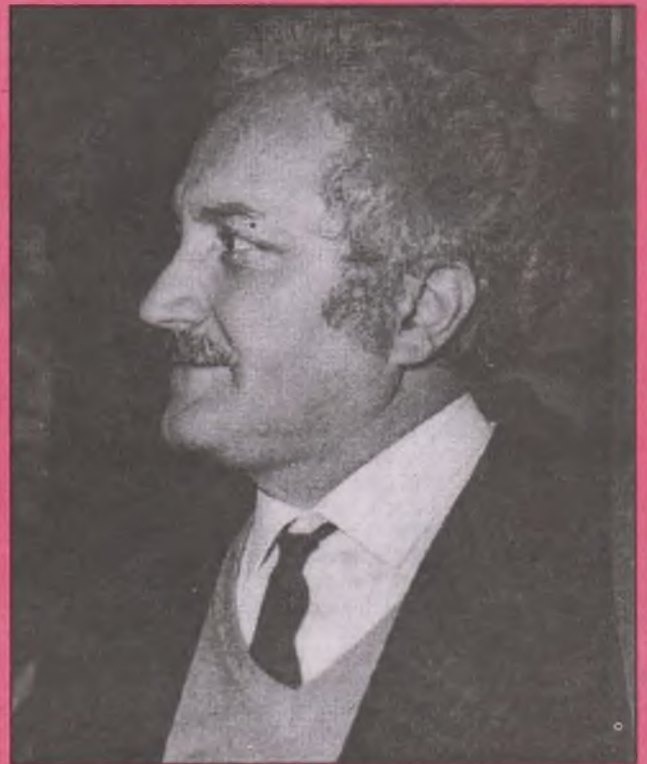
SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

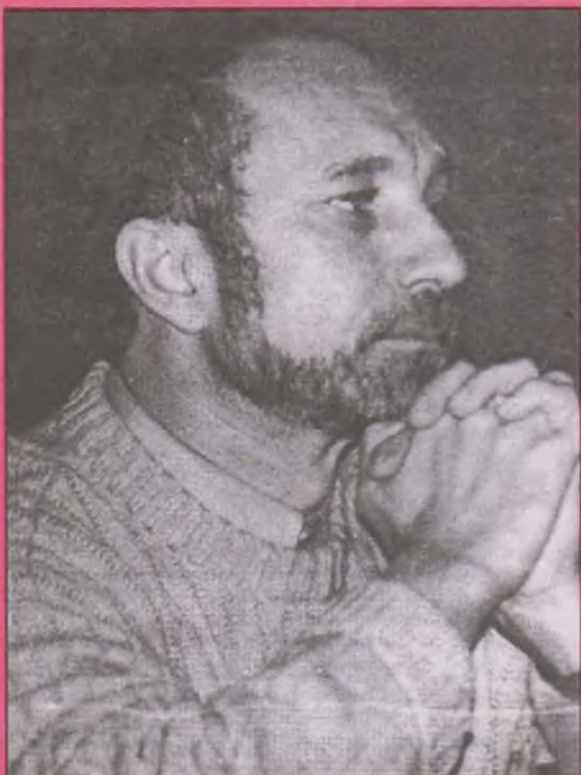
Săptămânal de literatură. Nr. 38 (337), serie nouă. Miercuri 29 octombrie 1997. Preț: 1.000 lei

marin mincu

AUTO-HANDICAPUL
UNIVERSALIZĂRII

UN DEBUT ROMÂNNO-AMERICAN

dumitru radu popa

ÎNTRE PARADOXURI
VECHI ȘI ...
PARADOXE (MAI NOI)...

SURZENIA PRIVIRII

Muribunda revistă **Privirea** ținută pe piață doar cu respirațiile artificiale ale unor naivi (ca să nu le zicem păcăliți) și, îndeosebi, cu artificiile pecuniare ale directorului ei, Mihai Tatulici, când nu calcă în străchini, dă în gropi. Probleme de vedere! Dacă tot a pus în dezbatere toate subiectele lumii (subiecții preferați ai lui Tatulici, de la care a smuls tot ce s-a putut - Ion Stoica, Adrian Păunescu, Ștefan Andrei și mulți alții - au rămas tot vii în memoria noastră!) de ce să nu-și dea cu părerea și ntr-un caz, numit Buduca, fiindcă are o arie largă de investigații. ●În stilul pompieristic, cum e toată opera directorului său, o semnatară, care nu înseamnă nimic în gazetăria românească, cără-n spate extincătoare, fără să fie nevoie: incendiile izbucnesc prin alte părți, nu acolo unde ne avertizează ea. Zice știrica „gașca se predă dar nu moare” „cât nu se îngroșase gluma, frații de arme l-au susținut pe Buduca. Dar vine o vreme când fiecare (și Ioan Buduca) trebuie să priceapă că solidaritatea de gașcă merge numai până acolo unde existența ei nu riscă să fie pusă în pericol de moarte”. Profund, amenințător, vizionar! Sintagma **pericol de moarte** era tot ce mai lipsea marșalei condeiere, plină de bune intenții! ●Dacă decodăm noi textul, care, nu-i așa, e de o subtilitate barbiliană, gașca ar echivala cu U.S., iar solidaritatea ei prin cazul Buduca ar fi avut de suferit. Ca și când în istoria literară ar fi primul incident (sau accident) de acest fel, iar breasla noastră ar fi fost luată prin surprindere sub privirea necruțătoare a lui Mihai Tatulici. ●Nu incriminarea ca atare ne acuză, ci felul cum se face și de către cine se face. Ioan Buduca și-a justificat cu bărbăție și luciditate textul chiar în revista noastră. Nu vrem să mai revenim asupra acestuia. Dar, tocmai cu această ocazie, descoperim că slujbașii lui Tatulici, dorind să-și servească patronul, îl compromit și mai abitir, dacă mai era nevoie. Să arunci cuvinte anapoda, fără să le cunoști sensul lor exact, iată o performanță demnă de surzenia Privirii. Să învinuiești fără temei o breaslă în care ai încercat să-ți faci un cuib, fără să plătești datoriile pe care le ai față de ea, iată o necuviință care întrece orice limită. Ceea ce face Mihai Tatulici în Privirea sună a răzbuț. Procesul său cu U.S. e tot pe rol și nici o știrică de felul celei publicate nu va împiedica desfășurarea acestuia. Iar cât privește statutul fostului scriitor, Tatulici, nici prin emisiunea „Deșteaptă-te române” nu mai poate fi recuperat. Sincere compasiuni!

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,

telefon 659.67.60,

fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:

FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

CÂT TINE MANDATUL LUI DUMNEZEU?

de NICOLAE PRELIPCEANU

Nu mai sunt bancuri, înseamnă că am căzut sub nivelul cel mai de jos, e vai de noi!, se lamentează din când în când câte unul dintre aceia care altădată ascultau ori că ar spuneau cu bucurie o glumă interzisă. Ca să fiu sincer, și eu eram înclinat să cred că nici bancuri nu mai avem. Probabil că a fost, într-adevăr, un timp (moment s-ar numi el în cazul insului) de uluială că s-a întâmplat și ceva de tot neprevăzut (treccrea României, a românilor, la opțiunea liberă, neconstrânsă), care a determinat oprirea funcțiilor umoristice, tradiționale, ale neamului. Dar sunt semne că momentul a început să treacă. Semne rare, mai degrabă anunțuri anticipate ale unei viitoare treceri a momentului. Cum ar spune fostul meu șef despre cu totul altceva, capătul tunelului a început să se zărească. Se zărea încă din clipele dintre scrutinul unu și doi al alegerilor pentru președinte, de anul trecut, când apăruse bancul cu Ion Iliescu și peștișorul de aur: „cică Ion Iliescu e cât p-aci să calce într-o băltoacă, din care ridică glas cel în general tăcut, un peștișor, cine știe prin ce blestem ajuns acolo. În marea sa bunătate și tăcutie, Ion Iliescu se apleacă și îl ia în mână, ca să-l vadă mai bine. Atunci peștișorul îi propune obișnuitul târg în astfel de împrejurări: el să-i împlinească o dorință, oricare ar fi ea, iar celălalt, în speță Ion Iliescu, să-l elibereze, aruncându-l în iazul din apropiere (nu, acestea nu se petreceau, parol, la Scroviștea). Buuu, Ion Iliescu este de acord și-i cere peștișorului, care era de aur, am uitat să vă spun, să aducă pe dată în fața sa, acolo, între puțini ochi, acel manechin german care înflăcăra pe atunci (cine știe, poate vom fi citiți peste ani și ani...) imaginațiile bărbaților de pe glob, pe scurt, Claudia Schiffer. La care peștișorul se codește, spunând că în problemele internaționale nu s-ar prea amesteca pentru că se teme să nu se iște, Doamne ferește, conflicte internaționale, UE, CEE, NATO etc. Revenind, Ion Iliescu spune scurt: atunci, să câștig al doilea tur de scrutin. La care peștișorul își revine și el: cum spuneai c-o cheamă pe nemfoaica ăia?”

Pe urmă, n-am mai auzit bancuri nici cu și nici fără Ion Iliescu, în afară de unele adaptări nereușite, pe care le știăm, însă cu alte personaje. Iată că zilele trecute, marele banc despre noi a apărut. Nu e exclus să fie și el pe o schemă mai veche, dar oricum e ben trovato și, să mă ierte Dumnezeu, și vero.

„Cică Clinton este invitat în fața lui Dumnezeu, nu definitiv, ci în vizită, și poliță de ocazie ca să-l întrebe dacă se va termina vreodată în Statele Unite, cu discriminarea rasismul. Dumnezeu se gândește puțin și-i răspunde: da, se va termina, dar nu în timpul mandatului tău. Ajunge și Helmut Kohl, se vede că era o primire oficială, adaug eu, și-l întreabă pe Cel de Sus dacă Germania va mai fi vreodată ceea ce a fost, nu pe timpul lui Hitler, Doamne ferește, ci așa, în general... Da, îi răspunde Dumnezeu, dar nu în timpul mandatului tău. În sfârșit, vine la rând și președintele Constantinescu. El are o întrebare mai complexă: se va termina vreodată, în România, cu corupția, minciuna, lenea, bărfa, se vor apuca românii vreodată de treabă în mod serios, vor intra, adică, ei vreodată în rândul lumii? Da, îi răspunde Interlocutorul președintelui nostru, dar nu în timpul mandatului Meu”.

acolade

PUȚINI AU FOST...

de MARIUS TUPAN

Tocmai mă întorceam de la redacție, seara, în amurg, când lumini potopitoare s-au abătut asupra mea, iar microfonul a fost împins sub umbrelă: „Ce părere aveți despre revoluționarii din piață?”, m-a întrebat, fără nici un avertisment, reporterul. Dacă aș fi bănuț ce urma să ofere telespectatorilor, chiar la cea mai urmărită emisiune, „Jurnalul”, m-aș fi făcut că plouă (doar atunci natura era de partea mea!) și aș fi trecut mai departe, dar, convins că sincerele mele cuvinte vor fi difuzate, așa cum sunt rostite, am acceptat să răspund cam așa: „Puțini au fost, mulți au rămas, ca și ilegalității comuniști de altădată. Unii vor case, terenuri, spații comerciale și alte privilegii, deși mulți n-au prea avut de-a face cu revoluția. În acest caz e nevoie să întocmească niște dosare - îmi pare rău că trebuie să revenim la acestea - pentru a ști exact care ne-au fost luptătorii. Ei bine, după o practică de mult cunoscută la televiziunea națională, și nu din necesități redacționale, realizatorul a segmentat brutal discursul și s-a folosit doar de ultima frază, temându-se, poate, că intervenția mea s-ar putea să supere pe cineva. Sau, mai grav, ar încureca socotelile (manevrele), celor care urmau să obțină de la trecători opinii care să-i avantajeze. Întâmplarea asta m-a obligat să meditez la profitorii schimbărilor de regim care, din câte se observă, nu-s de neglijat, dar, îndeosebi, la cei care au rezistat și s-au sacrificat înainte ca prăbușirea balivernei să se fi bănuț. Nu spun

o noutate când afirm că scriitorii autentici au format un front puternic unit, de care dictatorul s-a temut întotdeauna, altfel Uniunea Scriitorilor ar fi fost dăstrămată, blocul din Apolodor dărâmat, destui condeieri întemnițați. Câți dintre aceștia care au înfruntat direct tirania s-au legat de garduri pentru a căpăta vile, terenuri sau brevete de luptător anticomuniști? În vreme ce unii așa-zisi revoluționari se ocupau cu traficul de porumbei sau trăgeau targa pe uscat, inginerul Gheorghe Ursu era chinut și batjocorit, în detenție, până când și-a dat obștescul sfârșit. Paul Goma, Dorin Tudoran și alții ca ei erau urmăriți pas cu pas, plasați într-un fel de domiciliu obligatoriu, lui Mircea Zaciu i se topea o operă fundamentală, alți creatori erau obligați să se exprime în scris, tocmai fiindcă țineau să exprime adevărul timpului lor. Au cerut aceste conștiințe ale națiunii beneficii materiale în plus? Din câte știm, nu! Era menirea lor să lovească într-un regim dictatorial fără să aștepte recompense de la cineva. În afară de câtorva mii, poate sute de mii de activiști securiști profitorii ai ceaușismului, restul populației României a urât regimul și a ieșit în stradă să-l alunge. Nu cumva în aceste săptămâni de carnaval ar trebui să se reconsidere buimăceala din decembrie și să se încheie o dată pentru totdeauna cu bălciul sor-did în care unii se cred mai îndreptățiți decât alții, la beneficii nemeritate?

DEMOCRAȚIE, STAT ȘI ISTORIE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Este democrația, se întreabă umanitatea de mai bine de două mii trei sute de ani și răspunsurile diferă, centrate totuși de o parte încorporată în etimologia însăși a termenului. Platon va încerca să își convingă contemporanii și pe toți cei care l-au ascultat, îl cultă și îl vor asculta etern, pe pământ, că între guvernările rele democrația este cea mai puțin rea, dar, pe de altă parte, între guvernările bune ea devine cea mai puțin bună. Num în tot ceea ce este durabil - sau ar trebui să fie - precum profesia, căsătoria, educația și, în urmă, guvernarea, omul este mai dispus să încerce a minimiza răul decât a maximiza binele, istoria arată o lentă dar sigură preșterea a preferinței acordată sistemelor democratice.

Abraham Lincoln, în marea tradiție a țărilor națiunii americane - și deci a iluminismului - nu acceptă nici o alterare prin parabolă, strălucire spirituală de interes pur estetic, pentru a face făcută să lase deschideri excepțiilor; ceea ce privește sistemul democratic, democrația este guvernarea poporului, prin popor și pentru popor.

Winston Churchill trăiește un prim moment de relativă admirație pentru mișcarea rusolliană - și în chip mai discret - chiar și unele aspecte ale hitlerismului; văzând însă aceste sisteme la lucru, el va deveni înșmanul lor implacabil și ireconciliabil. Churchill va lansa totuși fraza celebră, doar aparent ușuratică: democrația este cel mai rău sistem cu excepția tuturor celorlalte. Este multă înțelepciune în această afirmație și deci în profunzimea sufletului marelui om politic britanic avem dreptul să cităm o nobilă tentație marxhistă.

Francis Delano Roosevelt, într-o serie de discursuri celebre, va echivala tot ceea ce nu este democrație, tot ceea ce nu înseamnă libertate politică, ci stat autoritar sau totalitar, cu un profund întuneric istoric.

Mai circumspect, un filosof precum Karl Popper neagă credința că sistemul democratic ar putea reprezenta conducerea autentică a statului de către popor - democrația, pentru Popper constă în capacitatea poporului de a invalida nonviolent un guvern pe care îl socotește a nu îi aduce servicii sau avantaje suficiente; atât și nimic mai mult.

Iată însă că democrația este totuși socotită, într-un fel sau altul, un bun. Nimeni nu ar putea contrazice astăzi, cel puțin în chip deschis, o asemenea afirmație; fiind însă un bun, capacitatea de influență a individului asupra statului are, mai mult sau mai puțin, indiferent cum ar fi fost obținută istoric, statutul unor presiuni individuale. Cum se distribuie însă, de asemenea istoric, posesiunile, beneficiile, avantajele? Bunurile de valoare economică au, ca modalitate de a reveni oamenilor, o extrem de interesantă evoluție. Calitatea de existență democratică reprezintă, și aceasta, o valoare economică; impozitele și distribuția profiturilor, regimul forței de muncă și al proprietății, toate ar putea să depindă de un factor politic, în măsura în care acesta reprezintă ceva.

Să ne aducem aminte că la Sparta masa cetățenilor era comună; într-un anumit sens era gratuită - suportată de toți, ea revenea în chip egal tuturor. Prin ideea de austeritate și disciplină, masa spartană era așa cum era - mizerabilă, probabil nutritivă, deosebit de săracă și neapetisantă; ca atare ea putea fi ofe-

rită gratuit. Masa romană, cea din perioada imperiului, atingând în unele medii rafinatamente necunoscute nici de cele mai subtile bucătării ale istoriei recente și fiind oricum diversificată și generoasă, ar fi fost imposibil de oferit fiecăruia. Tuturor li se puneau la dispoziție grâul adus din Egipt, din Dacia sau din alte provincii. Nici măcar masa ateniană clasică nu putea face obiectul gratuității.

Unul din obiectivele majore ale socialismului clasic a fost acela de a oferi oricărui om pâinea cea de toate zilele. Câtă vreme prețul grâului a fost înalt, această speranță nu s-a putut împlini; în momentul în care a devenit realizabilă, ea a ajuns nesemnificativă - oricine ar fi fost în stare să-și cumpere aceea pâine, care ar fi putut să fie oferită gratuit. Laburismul, în Marea Britanie, ca și unele forțe politice social-democrate sud-americane au încercat să generalizeze totuși accesul la un anumit nivel de resurse - desigur, acestea acopereau necesități ușor de împlinit și altminteri. Principiul economic este clar: un bun poate fi distribuit liber și universal numai atunci când prețul său a devenit nesemnificativ și, în principiu, foarte larg accesibil. Este acesta un principiu exclusiv economic sau privește egal sfera politico-istorică? Nu cumva statul ajunge să aparțină tuturor atunci când el nu mai reprezintă prea mult?

Într-o lume a cvasi-perfecțiunii înregistrărilor audio-vizuale, singurii care contează, la scară planetară, sunt doi-trei mari dirijori, doi-trei mari pianişti, violonişti, cântăreţi, două-trei mari orchestre - restul reprezintă trena pentru aceştia, material didactic, filantropie (căci fiecare om trebuie să trăiască). Într-o lume a politicii globale, doi-trei şefi de state contează - restul împărtăşeşte condiția artiștilor de pe locurile subalterne ale unicei ierarhii. Din realitate, statul devine imagine. Democrația invadează toate domeniile în care nu deranjează oligarhiile. A pronunțat cineva cuvântul de democrație pe teren, să zicem, financiar?

minimax

UN GEST SALUTAR

de ȘERBAN LANESCU

Sâmbătă 19 oct. curent, la emisiunea de pe ProTv intitulată, pare-mi-se, «Întâlnire cu presa», I. Stăniloiu l-a invitat pe ministrul Culturii. Cât privește motivația respectivei alegeri feminine, refuzând imediat tentația unei interpretări licențioase, se poate spune fără dubiu că nu cultura sau politica culturală ar fi putut constitui subiectul/intenția emisiunii atât vreme cât, de partea cealaltă, pregătiți să-l foarfece pe dl. Ion Caramitru, erau I. Cristoiu și D. Tinu. Ce-i drept, și subcultura poate fi semnificată prin «cultură», dar asta e altă poveste. Așadar, la ProTv urma să fie epusă public în discuție și chestiunea inițiativa guvernamentală de modificare a Legii 42, într-un moment politic, dacă nu chiar de criză, critic oricum, întrucât s-a ajuns până acolo, până la atâta descumpănire, încât «revoluționari» a la D. Iosif mai mai să facă legea în România. În aceste condiții, pac!, -a petrecut surpriza. Reconfortantă și de proorții prin comparație cu comportamentul standard al politicianului dâmbovițean care, de dragul... imaginii, este oricând dispus să înghită oricâte broaște râioase, adică să accepte terfeirea-i publică de către gazetari, precum cei doi omenii. Luând drept bune cele spuse de realizatoarea emisiunii, dl. Ion Caramitru a ieșit din rând. Deși promisesse că o să vină la judecată, în ultimul moment s-a răzgândit, anunțându-și telefonic absența în virtutea fap-

tului că nu mai are nimic de declarat/comentat pe tema „revoluționarilor”. *Chapeau*, domnule ministru! Un gest într-adevăr salutar, interpretat mai cu seamă în ordine morală, dar nu numai, căci și din punct de vedere politic își are îndreptățire date fiind particularitățile și evoluția conflictului. Păi, vai!, cum să-și îngăduie el, un om politic, îndrăzneala de a refuza întâlnirea cu presa, care presă face și desface în România?! Cum să nu dea socoteală un ministru în fața celor care - pretind ei - reprezintă... vocea poporului?! Uite-așa! Foarte frumos și bine, dacă prin presă se înțelege ceea ce-și permit cu incontinentă alde I. Cristoiu, C. T. Popescu, D. Tinu, M. Tucă ș.a. de-o seamă; printre care zău c-ar fi nedrept a-i omite pe M. Tatulici sau H. Alexandrescu, chiar dacă după schimbarea din '96 d-lor s-au mai orientat. Pentru că, oric(ât) e s-ar spune despre necesitatea dialogului, democrație, dispută de idei, transparentă ș.a.m.d., un om, și cu atât mai mult dacă este investit cu autoritate publică, nu are cum accepta să fie chestionat, știind sigur că va fi *lucrat*, cu interpretări răuvoitoare și răstălmăciri grosolane și înșinuări și aluzii parșive, ori chiar insulte, cu întrebări retorice ce conțin adesea minciuni sfruntate. Iar dintre cei numiți, cel puțin cu vreo 2-3 (vorba ceea, celebră!), înșuși simplul fapt de a accepta să își se adreseze implică automat o gravă abdicare

morală, echivalând cu renunțarea la orice pretenție de decență și demnitate. Că presa, gazetarii, trebuie să funcționeze ca un fel de conștiință critică a societății, în general, și a Puterii în special - este incontestabil. De asemenea, că actuala guvernare a înregistrat și contraperformanțe politice, ce îi pun în chestiune legitimitatea - este iarăși un adevăr. Pe de altă parte însă, tratamentul, dacă se poate spune așa, tratamentul acordat în/de mass-media Puterii este, în cele mai multe cazuri, **îndreptat împotriva valorilor democrației liberale și a tendinței/efortului de integrare a României în perimetrul euro-atlantic. Cu uz și abuz de orice mârșăvii, inclusiv incitare la răzmeriță.** Gândit în acest context, gestul d-lui Caramitru ar putea servi drept *lecție*. Dar, mai departe, imperios necesară este *continuarea* printr-o acțiune concertată a tuturor celor care nu s-au resemnat și mai cred încă într-o evoluție democratică și liberală a României. Evoluție ce nu poate ocoli **adevărul**. Despre „revoluție”, despre toate evenimentele din '90, despre matrapazlăcurile guvernării Iliescu. Pentru că, deși greu, totuși poate fi înțeles de ce, nici după îndată un an, actuala Putere nu a putut întreprinde toate *chiuretajele* politice necesare. Dar nu și o amânare *sine die* a confruntării cu adevărul. Chiar dacă această confruntare implică riscul divorțului de PD, divorț ce oricum, cândva, cumva, tot se va produce. Deși ar mai fi multe de spus atât despre cum (de) s-a ajuns într-o asemenea situație, cât și despre implicațiile/consecințele posibile...

OGLINDI-M-AȘ ȘI N-AM CUI

de MIRCEA CONSTANTINESCU

O lucrare riguroasă, adusă la zi și mult mai puțin ideologizantă decât aceea publicată cândva de Tr. Herseni (și M. Ralea), privind sociologia succesului (literar), ar dezvălui, sper, de ce un număr de scriitori români contemporani nu sunt suficienți, câteodată chiar deloc, cunoscuți în Europa. Poate că o asemenea lucrare, polemic argumentată, ar dezvălui și substratul psihosociologic preluării flagrante de titluri: „Vânătoare regală” (după o pânză de Velazquez), „Străinul” (după omonimul său camusian), „Rondul de noapte” (după cunoscutul tablou, avariat, al lui Rembrandt), „O lume de câștigat” (după *A world to win*, un roman al americanului Jack Conroy). Și lista este, din păcate, mult mai substanțială.

Am dialogat cu câțiva oameni de cultură asupra sintagmelor **homo sandwich** și **cultură alibi**. I-am invitat să conoteze aceste metafore conceptuale. Numai Edgar Papu a dat curs ispitei mele, ceilalți s-au derobat cu eleganța stăreței care și-a completat numărul de novice și nu mai deschide poarta mănăstirii ultimelor venite.

Picasso pare să traducă, în ilustra sa butadă „Eu nu caut, eu găsesc”, postulatul mai vechi al lui Lao Tze, conform căruia „omul înțelept nu umblă, ci cunoaște”. Refuzul risipirii.

Un personaj din „Refugii”, de A. Buzura, emite o perla: „Viața s-a născut în apă, dar aș putea să jur că dobitocul **prim** care a urcat pe mal a fost de sex feminin”. O nouă dovadă, îmi zic, cum că astăzi bărbații fac și spun orice ca să redevină egali cu femeile. E un cavalierism à rebours. Bun și acesta.

Vivisecțiile medicului Céline sunt aplicate subteranei dostoevskiene. Însă francezul - și aci descopăr geniala lui originalitate - scoate la lumină subterana; o ridică la suprafață. Altfel zis, **parcă** mai toți devenim, citindu-l, locuitori ai subteranei. A-l reduce pe Céline numai la stil, la verva lui impecabil de grotescă și agresivă, este a-l minimaliza, furi-bund, pe al doilea scriitor francez al veacului - primul, firește, fiind tot un indezirabil, Proust. Este simptomatic de grațios că nici unul, nici celălalt, nu a fost blagoslovit cu Premiul Nobel.

Pretextul epic oferit de agonia Măriei din „F”, romanul lui D.R. Popescu, aduce izbitor cu pretextul epic din „Pe patul de moarte” (Faulkner). În ambele narațiuni, tema e (re)stabilirea echilibrului existențial prin aflarea Adevărului. Mobilul romanului românesc, respectiv rostul anchetei procurorului Tică Dunărințu, este explicat de către un personaj intransigent și „trăznit” (moralmente aparținător categoriei „suciților” din novelistica lui Velea), anume Don Iliuță: „... nu ți se pare că Hamlet este primul mare polițist din istorie (nu copoi, să fie clar) și primul procuror și în același timp și primul judecător și executor atestat și care cu atât e mai mare cu cât nu cercetează și nu restabilește adevărul, și dreptatea, și lumina pentru alții, ci pentru sine, ca o datorie fundamentală a omului pentru sine în primul rând - ca să fie de fapt apoi pentru toți!”

Peste timp și meridiene găsesc un aer comun (stăcut, crepuscular, inutil) învelind „Deșertul tătarilor” (Buzzatti) și „Lección de limbă m o a r t ă ” (Kusnievicz). Ambii ofițeri, ca eroi centrali în romanele citate, duc un război **personal**. Tot atât de absurd și tenace ca și războiul colectiv și istoricește „justificat”. Un alexandrinism al vitalității personajelor le marchează, indicibil, decadența. Dacă și reprezentanții, în carne și oase și uniforme, ai Pentagon-ului mondial ar fi la fel de secătuiți...

Criticii-de-broșură se ambiționează să-l ocolească pe Mircea Constantinescu. Statuia lui dezinvoltă, uneori ștregărească, deseori incomodă prin aluzie și pamflet orale, își îngrijește singură soclul și laurii. Cum? Simplu: acolo unde curtoazia se aplică (in)voluntar, deci într-o coterie de taifas și Bergenbier, te poți aștepta ca M.C. să lipsească. Deoarece preferă să-și supravegheze statuia, lucrând, nu sporovăind. Iar acolo unde comentariul critic anex se vrea meserie, M.C. e din nou absent, el - cel mult - făcându-și vreme să doneze cărți (firește, cu autograf) ci nu zâmbete de Miss sau Mister. Prin urmare, o prezență atât de absentă, că o răd și vagaboandele sterilizate care-și depun udul la postulamentul statuii, ocrotitor. Supravegherea propriei statuii riscă să-l obtuzeze pe M.C. mai consistent decât ar fi reușit niscaiva organe de cenzură. Are nevoie de laude statuia în cauză? Oh, da. Vai, nu. Fiindcă îi lipsesc doar observațiile critice, altele decât cele pe care M.C. singur și le poate administra (măcar fiindcă de-aproape trei decenii s-a îngrijit printre picături de suprafața statuii altora, colegi sau alojeni, literați sau ba). Fuga analiștilor, titirez, de conglomeratul paginilor tipărite (ad hoc găzduite sub titlul „Români, vă ordon să stați la coadă!”) nu rezistă, totuși, unei justificări vigilente. Atunci, bântuit de ergonomia paranoicului (dozat divers în mai toți creatorii), înclin să cred că replica acestor critici-de-broșură întârzie motivat; respectiv, întrucat întârzie replica însăși a Criticilor. Aceștia din urmă, repliați tactic(os) dinaintea amenințării unui teanc voluminos de pagini. Și așa se face că, astăzi, când bolboroseala browniană descântă de varice varii statuii apocrife, e mai util să-ți faci singur chip cioplit. Iată de ce-l invidiez pe M.C. El se prefăce nonstop că-i mulțumit. Și că nici n-are alta mai nimerit de făcut decât să-și perie singur statuia sa incomodă prin aluzie și pamflet orale.

Acuma, oricât de simpatică mi-ar apărea fronda aparent frivolă a lui M.C. - mărturisesc că voluminosul său roman mi-a stat doar ca pretext pentru o generalizare pe care o divulg pe șleau: nu mai descifrez în tagma Criticilor explozia de bucurie manifestată atunci când se ciocnesc de o capodoperă. (Chiar dacă, la-nceputuri, n-au la-ndemână decât **senzația** că așteptarea le-a fost binecuvântată cu o **operă**). Parcă un marasm inhibant, sau o indiferență politicoasă (pe cât

de grăbită) le cenzurează bonomia generoasă amenitatea și spiritul ludic, toate necesare depistării filonului aurifer. Desigur, traversând înot un râu (sper că nu-i un fluviu) de vicisitudini, curente și de perspectivă. Și totuși, cât vreme **ne ocupăm** cu decelarea prospectivă caratelor, poate că n-ar fi rău dacă ne-ar asuma riscul să le depistăm nu doar când surtem trași de mână de nu știu ce amiciții o budoar politic ori nu știu care circumstanțe pleziriste. Fie și întrucat, în perspectivă istorică reală, e greu de crezut că ne-ar căde bine să eludăm tocmai filonul de sub ochi în favoarea celui „de pe gard”, poate mai sclipitor, poate mai bogat, însă oricum **șoșo** prezumtiv.

„Când nu scriu, mă simt vinovat” declară Borges într-un interviu. Echivoc frază. Pentru că, în egală măsură, referă și asupra calității și asupra cantității. Fapt care plasând-o în gura altcuiva - produce ilaritate Complementar, cât de potrivită mi se pare această spusă a lui Cioran: „Cel care se conștientizează sacră unei opere, își închipuie, fără a fi conștient, că ea va supraviețui anilor, secolurilor, timpului însuși... Dacă ar simți, în vreme ce lucrează, că ea este pieritoare, ar abandona-o pe drum, nu ar putea să o termine”. **Activitate și amăgire sunt termeni corelați**”. (subl. n.)

John Galsworthy propunea, acum mai bine de șapte decenii, un eufemism dragă pentru „închisoare”: „târgul de măști și licatețe umană”. Încă un exemplu că limba literară poartă foarte des pecetea **calității** unei civilizații. Și aceasta chiar dacă „poetu naște... într-un bulion de cultură”, cum constată B. Fondane.

Inteligența sufletească, iată ce așează pe Dostoievski lângă Shakespeare și Cervantes. Ceilalți - punct și de la capăt. Pentru că, oricât ar deranja, Durrell pare să aibă dreptate afirmând că „toate cărțile mai reprezentative excursii în milă.”

„Dragostea și plictisul”, romanul lui Boisdeffre - să fie, pentru ilustrul critic și istoric al literaturii, un exercițiu gen „Carte-nunții?... Oricum, amestecul de Amiel și Fl. Sagan sare în ochi ca o ploaie de soare, tihnită, de primăvară târzie, vagă și incertă.

În nuvela „Ochi de urs”, Sadoveanu scrie: „mai înainte a pălit cu secură diavol și l-a alungat în piscul lui...” Excitant stilist Sadoveanu. Dar gustat pe porțiuni. Oricum, rândul citat mi-a amintit pe Arghezi din „Între două nopți”, poem realmente antologic și dintre ale cărui distihuri sustrag versul „și-n pisc plângea Iisus”. Iată, acești creatori, într-o epocă mașinistă și laicizată, își permit două conotații absolut opuse pentru metafora basmică a „piscului”. Ca topos basmic, piscul poate fi solidar cu „tărâmul celălalt”, care, la rândul-i, poate fi teluric, aerian, acvatic, eteric, vegetal, subteran...

Seducător albumul „Zirkusbilder” (Berlin, 1983), purtând mottouri semnate de Goethe, Wedekind, Rilke. Dispunerea în pagină și calitatea iconografiei pot face deliciul oricărui bibliofil. Straniu ca poziție și contururi - acrobatul lui Davringhausen, la care se adaugă bizareria logodnei dintre oran și lila. Dar albastrul senin dominant la Duffy. Dar torsurile și trupurile **contorsionate** ale personajelor lui Bosch și Picasso! Dar tabloul lui Magritte - mi-aș dori o copertă **contorsionată** - unde un bărbat și o femeie sunt faliolate, vârgate cu vid, iubesc **contorsionat** saxofon! Dar Toyen (abia în secolul 20) care, sub **der Vorstellung** (1943), în **contorsionat** carnal superb, luminos-cast, **contorsionat** lipsit, decisiv, lui Rafazi.

APUNAKE ÎN ȚARA MINUNILOR

de IOAN STANOMIR

Prin apariția volumului lui Grigore Culger „Apunake și alte fenomene” (Cogito, Otadea 1996, editor Mircea Popa), literatura română recuperează un autor și o operă. Mai mult decât o simplă ambiție de arheologie literară, reeditarea textelor lui Culger relevă existența unei ingeniozități stilistice și a unei imaginerii burlești, ale căror ecouri pot fi decelate în dezvoltarea literară postbelică.

Grigore Culger (1903-1972) aparține avangardei literare interbelice; însă traiectul său literar și existențial a fost marcat de un complex al absenței. O absență prezentă mai întâi în ipostaza diplomației, diplomație ce l-a purtat în perioada interbelică printr-o serie de capitale europene. Exilul de după 1948 a reconfigurat absența din peisajul literar românesc, scriitorul alegând drept loc de refugiu capitala Perului, Lima. Retractivitatea congenitală a artistului și accidentele biografice l-au exclus pe Culger din spațiul istoriei literare românești. Singurele informații despre existența departe de țară a acestui avandist român se regăsesc în notele memoriale ale lui Ștefan Baciu, inserate la sfârșitul volumului de față. Alături de un Gherasim Luca sau Gellu Naum, Culger a rămas până la capăt „prizonierul” propriului său univers, rămânând, indiferent de meridianul geografic, locuitor al planetei Apunake. Dialogul dintre scriitor și Ștefan Baciu trădează aceeași inapetență pentru istorie - exilul lingvistic fiind reflexul acestei dificultăți de a se situa în real.

Biograficul este contaminat de ficțiune și Grigore Culger sfârșește prin a fi Apunake; voga apunakismului de care amintește Ștefan Baciu (amestec de frondă juvenilă și insurgență verbală) nu e decât reflexul estompării granițelor dintre real și divresc, estompare resimțită de însuși Culger ce-și joacă permanent personajul, la fel cum Alfred Jarry devenise actor al propriei opere.

S-a vorbit în cazul lui Culger de urmuzianism și în mare măsură textele sale reflectă o tentativă parodică, apropiindu-l de precursorul avangardei. În aceeași măsură însă, prin fragmentele poetice prezente în volum, Culger aparține unei linii expresive ce-și are rădăcinile de pornire în experimentele lui Tristan Tzara și este recognoscibilă în manifestările unui Geo Dumitrescu sau Constant Tonegaru.

Insurgența împotriva limbajului comun reprezintă una dintre mizele fundamentale ale scrisului lui Culger. Construcțiile verbale clișeizate, locurile comune, sunt expuse, destructurate, iar farmecul scriiturii derivă din modificarea echilibrului semantic tradițional. Între denotație și conotație, raportul nu mai este previzibil; ceea ce pare la o primă vedere înrădăcinat ca sens este pus sub semnul întrebării. Noțiunile încetează să mai fie simple abstracțiuni, intrând în domeniul animatului: „Sub un plop falnic, o mulțime de bărbați și femei se jucau cu o Bulă Papală, închisă într-un mutism absolut, pe care și-o aruncau unii altora.” (pag. 38). Sintaxa impecabilă susține o lume al cărei material verbal nu mai reflectă dominația unei ordini prestabilite. Incomprehenșiunea își are originea în regândirea raporturilor semantice clasice - omonimia și polisemia fac imposibilă restaurarea unei unități a sensului. Expresiile figurate sunt luate ad litteram: „În ceea ce privește gusturile lor, am cunoscut deaproape femei care aveau gustul berei, altele aveau gusturi de trandafiri, unele de miel tânăr, altele aveau un gust de friptură modernă (în sens figurat).” (pag. 39).

Capacitatea lui Culger de a forța limitele limbii comune este dovedită și prin existența unei arte verbale sui generis: cuvintele se leagă în compuși, al căror referent obiectual este imposibil de identificat. Cuvintele portmanteau sunt create după o

logică amintind de procedeele lui Lewis Carroll: „Geamanantul viu este gata și se va numi geamanporc, geamanlup, geamanal, geamanșap sau geamancuc, după animalul din pielea cui a fost lucrat.” (pag. 56). Geneza noilor cuvinte oglindește interdeterminarea ontologică de sorginte urmuziană.

Efortul de a mina locurile comune ale limbajului culminează cu emergența unui idiolect propriu scriitorului, una dintre numeroase limbi imaginare cu care „experimentalistii” au populat istoria literaturii: de la inovațiile lui Christian Morgenstern până la limbile, leopardă, a lui Virgil Teodorescu, și spargă, a Ninei Cassian: „Plerontofagii azgubilatici sunt ermostria clopusulii nostru. Oricare sesuină frapnică lartează fospecul precreeului tedat.” (pag. 44).

Chiar atunci când scriitorul se resemnează să opereze cu cuvintele obișnuite, principiul ordonator este unul inedit - în „Drumul dragostei” inițiala tuturor cuvintelor din text este „d”. Parodierea idilei este dublată de o deschidere către absurdul ionescian: „Domnule, declară dânsa dârdâi de durere. Dorințele divine depășesc demnitatea. - Domnișoară, Dumnezeu dădu dobitoacelor două dorinți: dorința dragostei... - Destul, destul, declară duduia. Devin damnată, divaghez. Dumneata domini duhul, devii deosebit de dulce. Decide-te, devino domnul, domnitorul!” (pag. 80).

Vocația parodică a scriitorului este prezentă și în tratamentul liric al unor forme poetice desuete - respectul rimei și al ritmului din „Decan al Majestății” și „Amidon crucișătorul” nu pot ascunde vivacitatea ludică cu care Culger subminează ordinea poetică tradițională. Ca și Tristan Tzara ori Mircea Cărtărescu, scriitorul optează pentru un discurs liric încărcat de referințe polemice și asocieri șocante: „Un rinocer și-a scos măseaua și-a transformat-o-n Carmencită/Iar eu suspin și-mi tremur fesul sub fumul alb din cafenea./Iubita mi-a murit azi-noapte, făcând o pată pe saltea.” (pag. 37).

Proza dând titlul volumului este un experiment ludic, ce propune traiectoria „inițiativă” a unui erou sui generis, Apunake. Toposul călătoriei din romanele didactice și povestirile filosofice este plasat într-un context marcat de prezența unor ființe ambigue și întâmplări stranii. Urmuziană e facilitatea cu care Culger aliază familiarul și absurdul - debutului clasic al narațiunii îi succede o etalare a imaginerii suprarealiste: „Lumea se plimba mâncând felii de capete de mort cu unt. Deodată clopotele prinseră să intoneze romanța „Secretul juneci”, iar din limbile lor începură să iasă, la fiecare legănare, stoluri de cuci, aruncând în văzduh cele două note ale cântecului lor (...).” (pag. 35). Această poetică a exploziei picturale se traduce la nivelul textului prin obstința cu care Culger asociază termeni aparținând unor sfere semantice aparent ireconciliabile. Mai mult decât absurd, este vorba de o sfidare programatică a logicii animând cotidianul diurn.

Pretextul călătoriei lui Apunake este viitoarea naștere a Individului Mostră - fiul său și al soției sale Kematta. Aluziile mitologice sunt ușor de descifrat, iar voiajul precedând apariția pe lume a fiului ales are un scop înalt: „Vom colinda lumea întreagă. Din toate

colțurile, vom culege sămânța binelui, vom aduna bunătatea de la cei ce nu știu ce să facă cu ea și vom da naștere, adică tu vei da naștere, că de aceea ești femeie, fiului nostru, menit să domnească peste tot pământul.” (pag. 43).

Universul în care se desfășoară periplusul lui Apunake este o lume de dincolo de oglindă, un teritoriu indeterminat, în care fantasmemele și reperatele lumii noastre sunt remodelate printr-o logică a absurdului, contemplate fiind uneori de o privire deloc inocentă. Textul lui Culger, dincolo de rețeaua de imagini și ineditul verbal, poate fi întrevăzut ca o replică la cartea lui Swift - Gulliver. Apunake parcurge o serie de etape în care pasișă modernității e recognoscibilă.

Semnificativ pentru polisemia limbajului lui Culger este și legenda lui Biju, cel ce a descoperit Hrana. Lupta lui Biju cu monstrul Mama Petre pentru eliberarea din groapa Pământului e un ecou parodic al miturilor fondatoare de religii. Mâncarea relevantă de Biju mulțimii devine simbolul unificator: „Mâncați și deveniți superiori. Omenirea întreagă așteaptă de la voi ceea ce nimeni înaintea voastră n-a numit mâncare. (...) Mâncând, veți moșteni pământul, până când tot el vă va mânca pe voi.” (pag. 50).

O etapă echivalând cu swiftiana Laputa este Bastonbachul, „Orașul surpriză”. (pag. 52). Așezat pe o placă turnantă, orașul se definește printr-o dezvoltare intelectuală savantă: „Principala ocupație a locuitorilor din Bastonbach este crearea de materii nule pe care le expediază apoi în străinătate sub formă de globule sedative sau de marule fanerogame.” (pag. 53). Imaginea acestui echivoc univers este Decanul Majestății, care într-un dialog cu Apunake și Kematta: „Dădu drumul unui val de cuvinte, spuse cu un glas ca de femeie, din care nici Apunake nici Kematta nu înțeleseseră nimic.” (pag. 56).

Rătăcindu-se de aleasa inimii sale, Apunake își continuă explorarea în această lume întoarsă pe dos, descoperind Askaridowsk, locul unde „se pregăteau atunci alegeri și propaganda politică era în toi.” (pag. 59). Cetatea e pradă unei agitații burlești și proiectele politice se intersectează în haosul general: „Expuse programul său de luptă în ordinea: 1) Ardeni, 2) Ardeal, 3) Ardezie.” (pag. 60). Mesajul e circumscris violenței absurde: „S-au luat întinse măsuri pentru stârpirea florei și faunei din întreaga țară.” (pag. 61).

Întâlnirea în pădure cu Sportul (un bătrân cu „aerul unui rac care umbla pe cleștele din față, ținând corpul vertical” (Pag. 63) îi dezvăluie lui Apunake utilitatea activităților fizice. Majoritatea ființelor din imensa sală hemisferică se ciocnesc într-o ușă, împingându-se cu violență: „Îi deprinde să nu cedeze niciodată altuia locul, decât dacă sunt constrânși de forța brută și, chiar atunci, mai bine să cadă decât să se retragă.” (pag. 64), îi explică Sportul lui Apunake. Viitorul individ, masă substituibilă, fără dificultăți, e o chintesență de calități animalice: „Tenacitatea de la bivoli, ambiția de la berbec, încăpățănarea de la măgar, insensibilitatea și furia de la taur.” (pag. 64). Parabola devine transparentă.

Transformat de Sport într-o sferă de cauciuc, Apunake e un veritabil „campion antroposferic” (pag. 68). Cavalcada eroului are drept destinație marea, acolo unde „o femeie năștea, într-o barcă cu rame. Era Kematta.” (pag. 69). Copilul născut se definește printr-o expansiune nelimitată - de dimensiuni impresionante (106 metri), el apare ca o zeitate monstruoasă. Adevărat Pantagruel, cum sesizează Mircea Popa, făptura (+ α) „lasă să cadă asupra asistenței o lavă puturoasă și verzuie.” (pag. 71). Geneza antrenează o catastrofă în care Kematta și Apunake dispar la rândul lor.

Oscilând între parodie și parabolă, textul lui Grigore Culger (1934) anticipează o direcție în proza modernă. Aparent contemporan cu Sadoveanu sau Cezar Petrescu, autorul aparține unei vârste a literaturii diferite. Anticipând absurdul, pe Ionesco sau Gombrowicz, Culger reîntră în literatura română.

lucian alexiu

Nu te speria

nu te speria
ceru-i roșu la răsărit
nu te speria
catedralele se aprind câteodată spontan
nu te speria
avioanele cad ca niște pietre în mări
nu te speria
peștii o iau la vale cu burta în sus
nu te speria
vântul duce departe norii de fum

nu te speria
dacă suntem prea mulți vom fi mai puțini

Puck

conversezi
cu starostele somnambulilor
cu micul trepăduș al huhurezilor publici

veți avea o vânătoare bogată
sau nu?

Sol

tras la sorți
soarele din dimineața aceasta cu nori

tras la sorți
norul din amiaza aceasta cu soare

tras la sorți
fulgerul din seara aceasta cu soare cu nori

și ca să nu treci de unul singur prin calcinata
poartă
a nopții
fulgerul soarele norul te-au tras la sorți
și fiecare te-a câștigat
pentru interminabilele ospete
ale unor zei cârtitori

Cădere liberă

de pe un povârniș mai abrupt
de pe un versant ceva mai alb
de pe un pisc ascuțit

(de pe un platou cât de înalt)

oriîncotro ai privi
pe oricine-ai striga
orice nume-ai rosti

te afli la mijlocul unei istorisiri depănate
de fârtatul satan

Judas Priest

precum o morișcă de vânt:

mulțimea
demonizată de starurile
noului ev

În acest cânt

în acest cânt: prevestire a iernii
sângele se trage mai în adânc și se pierde
vestalele nopții se-afundă în el
grase animale de pradă
și nici o stea
și nici o lumină
doar strigăte

Înscris

soare ce urcă pe muntele întornat
cu agilitatea vulpii
cu mușenia viezurelui

soare ce se scufundă-n pământ pe-nserat
cu încetineala cârțiței
cu oarba ei cumînțenie

soare ce înroșește albastrul din mări
precum botul rechinului
cum brațul pescarului sfârțecat

Baedecker

stupoarea fiicelor asiei
contemplând parthenonul:

pasărea coborâtă pe coloana de marmoră
nu era athena
nu era zeița cu coif
era o bufniță ce vâna fluturi de noapte

atât

Palimpsest

sub stratul de frunze din toamnă
- ouă de șarpe verzui
sub ouăle de șarpe verzui
- strat de licheni
sub stratul de licheni
- tu:

xenofon
ascunzând bine sub brazdă
cele din urmă tratate
ale viitoarelor ligi
hanseatice

Sisif

ca de obicei
îți bei poțiunea de dimineață

ca de obicei
tragi aerul rece în piept

ca de obicei rupi pâinea în două -
jumătate i-o dai orbului
jumătate o lași pentru zei

ca de obicei
țeava puștii cătarea

ca de obicei
îmăntarea pe brânci

ca de obicei urcușul
mersul greoi saltul

ca de obicei
rostogolirea pe pantă

ca de obicei soarele răsare
de după o creastă în munți

ca de obicei pornești cu stânca-n spinare
de pe partea
cealaltă

Jurnal (9)

în hârzobul cerului
pajurele
joacă arșice
cu vântul de răsărit

(soarele
va mai fi sau nu
exilat în istoria secretă
scrisă de un pălărier
eschimos)

Jurnal (99)

treci
dintr-o zodie posacă
într-o zodie posacă

fără a ști
dacă se va schimba semnul
ori nu

Psalm

să te ații în calea bufniței
să reciți psalmul celor pierduți
să te lași în valea celor inerți

(să ascuți forfota celor inepți)

și fă să mai fie seară
și fă să mai fie zi
(și mai aruncă-ți o dată năvodul
printre sufletele de țiplă
precum privirea
peste cei vii)

Impression. Lever du soleil

jocurile sunt făcute
aștepți numărul
bila se rostogolește pe direcția
sud-sud

invoci
pestilențiala duhoare a zilei
armistițiul luminii
provoci așteptarea
hazardul
treci prin proba focului
prin proba apei

persiști

Vector

ci doar dacă vrei să cobori sau să urci
printre îngerii scociorând existențe fetide
doar când memoria îți joacă o festă
dacă rămâi
de unul singur în drum
suspendat în purgatoriul unui cer
mijlociu

doar
dacă
atunci

nu -

Idile

e bine să te descurci în povestea
cu lupul cel hameș
e bine să te descurci în povestea
cu uriașul tălâmb

nu-i bine să fii lupul
nu-i bine să fii uriașul

e bine să fii pădurea
să fii bunicuța
să fii vânătorul

e bine să fii drumul de țară
ce duce la râu

Lumière

mașini de produs vânt
măsluiesc boarea din zori
aduc la amiază furtuni
după prânz prima zăpadă -

(la apus
le găsești pe toate dezmembrate-n platou -
a treia zi
le zărești din nou adunând norii)

început de veac
douăzeci:
industria de iluzii e-n floare

AUTO-HANDICAPUL UNIVERSALIZĂRII

de MARIN MINCU

Mă bucur că am fost invitat la Neptun să ne întâlnim cu scriitorii români din alte locuri. Astfel, am putut să-i revăd pe prietenii mei Sorin Alexandrescu, Dan Culcer, Dumitru Radu Popa, Nicolae Balotă, Gabriela Melinescu și alții. Am schimbat mesaje plăcute despre cărțile și izbânzile noastre. În ceea ce privește discuțiile propriu-zise, mi se pare că s-au spus aici destule lucruri esențiale, deși n-au lipsit - cum e normal - unele exagerări, ceea ce s-a constatat din reacția - bășcăliosă uneori - a asistenței. De exemplu, fiind cu totul de acord cu cele afirmate de scriitorul Al. George, aș introduce totuși unele corectări posibile și necesare. Nu cred că, așa cum susține domnia sa, literatura română în etapa postbelică, **in corpore**, „a cunoscut o cădere de nivel inimaginabilă”, pentru că nu „citite nuvelele lui Mircea Eliade” și nu cred nici că Nicolae Labiș este un „zero” pentru că a fost „autor comunist”. Am propus eu însumi niște reevaluări și revizurii, încă din 1966, când Nichita Stănescu își publica volumul **II elegii**, dar acestea erau subsumate unor explicite criterii estetice sau aparțineau manifestării orgoliilor unei alte generații ce dorea în mod firesc să-și impună un statut cât mai autonom față de generația precedentă. Implicarea unor **criterii extraliterare**, astăzi, nu cred că se justifică decât cu totul parțial și în nici un caz acestea nu pot fi operante pentru scriitori mari ca Sadoveanu, Călinescu, Marin Preda sau Nichita Stănescu. Apoi este important **cine** face aceste reevaluări și cu care autoritate morală și profesională. Pe ce se întemeiază atitudinea violent radicală a unor vajnici Robespieri ai criticii actuale? Au demonstrat oare aceștia aceeași intransigență estetică pe tot parcursul magistraturii lor critice? Și au desfășurat aceștia o suficient de valoroasă activitate literară pentru a li se omologa atitudinea contestatară și „revizionistă”? În contextul criticii actuale, singurul care a aplicat cu exemplară consecvență o strictă evaluare estetică, pe parcursul întregii sale activități, a fost și este doar Gheorghe Grigurcu. Pot avea unele nedumeriri față de un subiectivism prea pronunțat uneori în receptare - și acest lucru decurge chiar din autonomia personalității sale literare - dar nu pot pune la îndoială nicidecum buna sa credință și onestitatea profesională. Evident, nu sunt de acord, cum este firesc, cu multe din judecățile critice pe care le postulează Gh. Grigurcu, dar simt că el are autoritatea necesară pentru a le emite, autoritate susținută de o complexă și originală operă poetică și critică. La fel stau lucrurile, în bună parte, și în ceea ce-l privește pe cunoscutul prozator și critic Al. George, care și-a menținut cea **minimă**

coerență în opțiunile critice de până la 1989, aptă să-i confere dreptul de a se exprima dezînhibat și de ce nu personal, când propune revizuirea valorilor este-tice în literatura noastră. Exagerările de tipul aceleia în legătură cu Nicolae Labiș pot fi ușor trecute cu vederea, fiind implicate vocației sale **polemice** înnăscute. Dar nu aceleași atuuri morale și profesionale prezintă dl. Sami Damian, care în anii 50 a fost cel mai îndârjit **cenzor ideologic**, **învățându-ne ex cathedra** ce înseamnă avantajele „creatoare” ale realismului socialist și decretând pe ton stalinist care sunt modelele axiologice ale literaturii. Este ilustrativ faptul că dl. Damian se vrea pe mai departe același mentor și cenzor intransigent din moment ce, iată, nu scapă ocazia nici măcar acum, la acest colocviu jovial și amical, să-i tragă o zdravănă chelfâneală lui Marin Preda, explicându-ne rituos și intolerant tuturor celor de față de ce literatura română nu poate ieși din „naufragiu” și de ce Marin Preda n-ar avea dreptul să fie „omologat” și „consacrat” niciodată prin traducerea în alte limbi. Astfel, deși îi concede generos că a scris „două cărți excelente”, Marin Preda nu are nici o șansă de a izbândi în afară pentru că în **Delirul** nu respectă „adevărul istoric” și deoarece autorul însuși „se identifică cu eroul său” favorit. Se poate observa ușor că dl. S. Damian nu e nici de data asta „în chestie” - cum nu era nici acum 25 de ani

deoarece:
1. nu-l putem judeca și sancționa **global** pe Marin Preda, aplicându-i o grilă de evaluare cu referințe doar asupra unui roman, mai puțin realizat

al acestuia și 2. nu se poate confunda biografia autorului cu acțiunile unor personaje **fictive**, chiar dacă există virtuale asemănări. Cu o asemenea optică de „reevaluare” se va ajunge desigur la un exclusivism aberant și vom constata stupefiați cu toții că nici un autor român nu se salvează și nu trebuie tradus în altă limbă, fiindcă nu poate deveni o „conștiință a lumii”, întrucât nu a ținut cont, atunci când și-a compus opera, de îndreptarul etic și estetic al lui Sami Damian. Perspectiva de „revizuire” și „omologare” a fostului **doctrinar al realismului socialist** este însă total anacronică; el vede oriunde numai „sperietori” și, obsedat ca Scufița Roșie că nu mai

întâlnește Lupul din pădure ca s-o mănânce, se lamentează retoric, inventându-și tenace alte vânători de vrăjitoare. Astfel vor fi atacați vehement, din unghiuri cu totul exterioare operei lor, Sadoveanu, Călinescu, Noica, Preda, Țoiu. **Cui prodest?** Acești scriitori nu au deci valoare în ordinea estetică, pentru că dl S.D. constată cu perspectiva sa ideologică, inflexibilă, „pericole” și „abateri” care trebuie stigmatizate fără zăbavă, ca nu cumva cutare sau cutare autor să fie tradus între timp și să devină o „conștiință a lumii”. Ne-am fi așteptat totuși ca dl. S. Damian să ne comunice - ca unul ce locuiește în Germania - câte opere ale scriitorilor din literatura - căreia desigur vrea să îi aparțină - a contribuit să facă să apară la editurile germane sau a tradus împreună cu echipa sa de traducători. În felul acesta ne-ar fi convins că iubește această literatură mult mai mult decât atitudinea inchișitorială și muștrătoare pe care o adoptă în permanență, cu aerul înțepat că ar fi unicul critic de direcție și singurul spirit european ce se exprimă în limba română în acest secol. Dar ca să ai dreptul moral de a admonesta pe alții, agitând tot felul de paratrăznete ideologice, trebuie mai întâi să demonstrezi - prin activitatea literară ireproșabilă de până acum - că ești fără pată și că nu simulezi statutul stereotip al unei victime închipuite, precum o Scufiță Roșie deghizată în Lup. Altfel, sub masca unor victime inocente, s-au ascuns, de cele mai multe ori, cei mai îndârjiți torționari ideologici. Mă întreb dacă atitudinea aceasta de falsificare enormă a specificității literaturii române, într-o epocă de creativitate deschisă și competitivă, nu reprezintă un **auto-handicap grav** - administrat din interior - tocmai pentru ca această literatură să fie împiedicată în mod programatic să se universalizeze finalmente (cu toate defectele și calitățile ei „specifice”). Poate că n-ar fi deloc inutil să deschidem în sfârșit o discuție la obiect, pe baza unor principii clare și cu argumente palpabile, despre **complexul universalizării literaturii române**. Dl. S. Damian, preocupat ca nu cumva să îndrăznim să depășim acest handi-

Cu o asemenea optică de „reevaluare” se va ajunge desigur la un exclusivism aberant și vom constata stupefiați cu toții că nici un autor român nu se salvează și nu trebuie tradus în altă limbă, fiindcă nu poate deveni o „conștiință a lumii”, întrucât nu a ținut cont, atunci când și-a compus opera, de îndreptarul etic și estetic al lui Sami Damian.

cap, a făcut totuși o intervenție incitantă; ne-a demonstrat, prin reul, că trebuie să avem curajul a b o r - d ă r i i lucide a tuturor pro-blemelor controversate ale traducerii și receptării literaturii românești în afară. Ar trebui să fie înființat și la noi un **Institut de cercetare** care să investigheze căile cele mai eficiente de traducere și difuzare a scriitorilor români. După publicarea a circa 20 de volume (cuprinzând peste 50 de poeți, de la Eminescu și Lucian Blaga la Nichita Stănescu și Petru Romoșan), la edituri de primă mână ca Bompiani, Garzanti, Feltrinelli, Vallecchi, receptate cu atenție favorabilă de critica italiană și de un public nu numai specializat, m-aș încumeta să împărtășesc din experiența mea de traducător și difuzor al valorilor literare românești în Italia. Bineînțeles, dacă cineva mi-ar solicita să mă înham la asemenea aventură!

CA ÎNTR-UN VIS URÂT...

eugenia
tudor-
anton

Din gară, cu un taxi, Amalia ajunsese în cartierul vechi, de dincolo de linia ferată, al orașului. Pe strada unde fusese (și mai era și acum) casa părintească.

Curtea și casa bunicilor nu le mai recunoștea. Fuseseră vândute de mult. Casa era la locul ei, cuminte, bătrână, dar nu se mai vedea nimic în curtea aceea, altădată imensă, cu două porți, care fusese, după vânzare, ciopârțită, și în ea apăruseră alte două rânduri de case.

Senzația de NECUNOSCUȚ, de străin, o chinuia. Vânduseră și casa părintească, în pripă, sub presiunea durerii. Murise tata. A silit-o pe mama să vândă repede casa. Casa ei ridicată de mâna ei și a tatei, reparată, refăcută, îmbogățită treptat, cu o mare curte în față, unde tata plantase caiși. Unsprezece caiși. Era atât de mândru de caișii lui, cu fructul aproape roșu, zemos și parfumat! În anul când s-a prăpădit, tata o luase pe după umeri și o plimbase prin mica lui livadă, mândru ca un comandant de oști. Era bine dispus, aproape vesel, de parcă nu și-ar fi prevăzut apropiatul sfârșit. La despărțire, el, care nu era un pupăcios, o sărutase de două ori și-o rugase să mai vină să-i vadă... După nici o lună, murise.

Anul trecut, când venise împreună cu maică-sa în oraș, i se făcuse un dor teribil de casa părintească, vândută în pripă.

Curtea, luminoasă altădată, cu faimoșii caiși, cu multe flori, dintre care se înălțau, trufași, ca niște soldați din garda regală, trandafirii, în câteva nuanțe de roz (doar unul singur de un roz delicat și fraged ca-n Proust), curtea aceea cu flori și cu pomi roditori devenise un fel de tunel întunecat, plin de muște, din cauza viței de vie care acoperea ferestrele mari, cândva luminoase, galeria plină de soare, altădată, unde se juca în

copilărie, unde mai apoi citea cărți de călătorie în țări pe care n-avea să le vadă niciodată. În fine, o curte străină și întunecoasă. Plecase de-acolo cu un sentiment ciudat de gol dureros pe care ți-l dau nenorocirile. Nu era nostalgia după vechiul timp, după altădată, nu! Era doar tristețea provocată de ceea ce deveniseră casa și curtea părintească înstrăinate în grabă.

Același gol dureros i-l lăsase vizita făcută Marianeii, prin apartamentul fostului profesor universitar în care copilărise Luminița, unde părea că bate vântul nenorocului. Mariana slăbise, se urâtise, plângea de când auzise de nenorocirea lui Val.

Amalia se hotărâse să încerce s-o convingă pe Luminița să lase supărarea și să se ducă să-l vadă pe taică-su.

- Du-te și-l vezi pe bietu taică-tu! A ajuns o ruină de când l-au debarcat de la minister, a făcut hemiplegie. Și nu numai... E de nerecunoscut. Iar femeia aia care l-a luat de la casa lui.

- Nu l-a luat ea. El s-a dus! îi reteză vorba Luminița.

Se vedea că era furioasă pe Vera aceea, dar mai furioasă era pe taică-su, profesorul! Care se băgase în politică, se implicase din cale-afară. Se înscriesese la ăia și ajunsese repede ministru. Asta-și dorea de multă vreme. Și, iată, vremea aceea sosise. Încă mult înainte de decembrie '89 visa să fie ministru, și-i tot spunea Marianeii de parcă de ea depindeau toate: „Adică Titu Maiorescu era, crezi, mai breaz ca mine? Nu! Și el putea să ajungă ministru, iar eu nu? La urma urmei, am multe titluri internaționale și am tot dreptul să fiu ministru!” Mariana tăcea, Buni pleca la bucătărie, închinându-se, iar Luminița lăsa ochii în jos, se prefăcea că citește ceva foarte captivant în cartea în care nu vedea decât niște litere negre dansând asemeni unor spiriduși, dansau și râdeau: litera A făcea un șpagat caraghios și chicotea; litera S șerpuia ca o dansatoare indiană, urmată de litera B care mormăia asemeni unui Buda, îngrășat peste măsură „Vrea să fie ministru”...; și... tot așa, fiecare literă se maimuțarea și-i șoptea: „Taică-tu se crede Titu Maiorescu. E ridicol! Uită-te la mutra lui de lipovean care îmbătrânește. Nu seamănă nici măcar la chip cu Titu Maiorescu. E gras, merge legănându-se ca o rață, cam crăcănă, își ține mâna pe o fesă, așa ca mine? întrebă obraznic litera M, făcând o reverență. Ba ca mine, apăru în față litera Q „și nici măcar n-are făcălie ca ăla, și n-are nici un Eminescu în spate”, insinuă impertinentă litera C, prefăcându-se că face o reverență... „În schimb, o are în spate pe toanta aia de Vera” îi răspunse Luminița cu necaz.

Luminița înțelesese că îndată după ce fusese uns la minister, plecase de-acasă. Se mutase la Vera cu care trăia de mai bine de zece ani, Vera cea miorlăită, dar imprevizibilă ca o mătă birmaneză, gata să te zgârie atunci când îi vine ei chef! Și-l sgârșise urât, se pare, după ce ta-su fusese trântit jos de la minister. „Lucrat” se pare chiar de omul lui de încredere. Și nu-și dăduse seama, îmbătăt de succesul rapid. Setos de faimă și fast, profesorul își neglija cursurile, începuse a improviza, uneori fără haz, nu se mai pregătea

ca altădată, alteori nu venea deloc, și-l timitea pe Târăncop să-i țină locul.

Luminița auzise odată, întâmplător, chiar o discuție care o duruse mult.

Se afla în librăria de lângă Universitate și privea raftul de cărți, când un grup gălăgios de fete și băieți comentau și râdeau.

- S-a zaharisit de tot, dragă!

- Nu-i priește ministeriatul. Nu mai știe ce spune, uneori. Alteori bate câmpii. Cum dracu' de s-a prosti așa? Se întreba o fetișoară blondă, cu ochi negri, strălucitori. Doar „era „cineva”! Știa să capteze atenția studenților. Știa carte! Știa să vorbească! Știa să te convingă! Acuma bate apa-n piua, pare obosit, plictisit, grăbit...

- S-a băgat în politică și s-a pierdut! El, care susținea, sus și tare, că omul de cultură să nu se amestece în politică... Păcat de el, șopti un lungan cu plete, pe pieptul căruia atârna un medalion uriaș.

- S-a terminat, ce mai, și obsesia aia a lui cu reabilitarea lui Pârvan, de parcă Pârvan ar avea nevoie de reabilitare... concluzionă fetișoara. Și-mi pare rău de el, zău, îmi pare rău. Aproape că mă îndrăgostisem de el...

Ceilalți râseră zgomotos: „Dar de cine nu te îndrăgostești tu, Moșule?”

Luminița suferea îngrozitor, auzindu-i pe studenții lui taică-su cum îl taxau din „zaharisit” și „terminat”. Și câte altele nu spusese pe seama lui, cel altădată atât de admirat. O durea mai des faptul că tinerii aceia își permiteau să nu-l mai respecte. Vorbeau pe un ton de ironie răutăcioasă. Dar poate că aveau și ceva dreptate. Ba chiar aveau! Constatarea aceasta o făcea să sufere și mai tare. Dacă își construise o viață pe placul lui și ca profesor izbutise să se impună, să convingă, chit că în viața lui particulară se cunoștea slăbiciunea lui pentru studentele drăguțe, chiar dintre studentele lui, sau legătura lui cu Vera, „șefa de lucrări”, astea le știau doar ei trei - tata, Vera și ea - dar le ascundeau de ochii lumii și fațada părea curată, onorabilă - căci o viață întreagă el izbutise să se mențină într-o zonă a onorabilității - acum își dăduse în petec! Amalia îi povestise cum taică-su plecase de-acasă fără să spună o vorbă. Nu luase cu el decât un geamantan cu cărți și niște pietre. Plecase în grabă, dar, a doua zi, mama se trezise. Firiță, șoferul, că-i ceruse voie să ia „câteva lucruri”. Așa spusese: „câteva lucruri” că-l trimisese dom' profesor, nu era vina lui, n-avea încotro! Mariana nu se așteptase la una ca asta și, când a văzut parcată în fața blocului o dubă, a întrebă pe Firiță ce înseamnă asta? Firiță s-a bălbăit, apoi stânjenit a scos în cele din urmă din buzunarul de la piept al bluzei o listă și i-a întins-o Marianeii.

- Cum? Vrei să-mi golești casa? Ai înnebunit?

- Eu nu, doamnă, lista asta n-am făcut-o eu. Dom' profesor, pardon, dom' ministru mi-a poruncit să-i duc toate acestea la vilă...

Pe Mariana o apucaseră furiile.

- Nu-ți dau voie să iei nimic din casă! Pleacă, să nu te mai văd! Vrei să-mi iei ce e mai de preț din apartament? Lista asta a făcut-o muierea aia, nu el... Să-i cumpere el altele, că are bani! Nu-ți dau nimic!

Firiță plecase, dar după o discuție telefonică pe care Mariana i-o relatase, plângând, Amaliei, în care soțul, adică fostul ei soț se comportase ca un mârlan zgârcit, fiindcă zgârcenia era, la el, o tară esențială, revenise a doua zi. Și, din nou, duba în stradă.

- Doamnă, îmi pare rău, n-am ce face. Trebuie să-mi dați vitrinele ampir, și canapeaua, și venețiana, și șase tablouri de

Steriade... dați-mi măcar patru, altfel mă dă afară...

- Cum poate să se înjosească în halul asta? Să-și golească propria lui casă de niște lucruri de valoare, fiindcă așa i-a poruncit amanta? Unde le duci? Unde s-a mutat?

Firică se scărpinase încurcat după ceafă: „N-am voie să dau adresa!”

- Nu te speria, nu mă duc după el. Vreau doar să știu unde i-a dat casă?

- Păi, într-o vilizoară frumoasă, dar e cam goală și dom' ministru vrea s-o umple cu ceva...

Firică se uită cu grijă în jur, ca nu cumva să-l audă careva. apoi vorbi șoptit fostei stăpâne: „Așa vrea coana Vera. Vrea musai vitrinele ampir și canapeaua, și venețiana, și tablourile alea... S-au certat furcă pe chestia asta, că dom' profesor, pardon, dom' ministru, a zbirat la mine ca niciodată.

Mariana îi mai spusese Amaliei că nerușinata de Vera îi telefonase și-i reproșase că nu-l menajează pe savantul devenit ministru și că, oricum, pe ei doi nu-i legase nimic altceva decât zgârcenia, că ea, Mariana, nu-i oferise nimic altceva decât zgârcenia ei, care se potrivea de minune cu zgârcenia lui...

Toate acestea le aflate Luminița cu amănunțime de la Amalia. Pe mama lui Sebastian o cunoștea ca pe o ființă calmă, potolită, oarecum resemnată, în fața urâtelor ecte ale vieții. Nu se remăntase, îl crescuse de mic singură pe Sebastian al ei, părea o înțeleaptă care zâmbește în fața ticăloșiei. Atunci însă, nu mai părea aceeași femeie cumpătată și tolerantă chiar și cu aspectele primitive ale prostiei agresive. Atitudinea lui Val, meschinăria lui față de fosta nevastă (mama ei), o făcuse să rupă zăgăzurile și să-l dezaprobe cu deznădejde. Și cu un fel de uimire compătimitoare.

- Îl crezusem om de omenie și nu-nțelegeam aversiunea ta față de un tată care te adora. Dar se vede treaba că omul ăsta e slab, e foarte slab și mă mir că din „tiran” - căci vă tiraniza pe amândouă - a devenit o cârpă, un sclav, sclavul Verei! O ascultă orbește pe femeia aia care, pur și simplu, l-a depersonalizat! Ea l-a împins în jocul ăsta al politicii, în care nu se pricepe deloc, făcând figura - iartă-mă - a unui gaga!

Când penibilul luase forme hiperbolice și ministrul făcuse o boacănă mai gogolă decât toate, fusese debarcat cu mare tam-tam. Dar nimeni nu-și închipuia că orgoliul și vanitatea acestui om vor provoca răni atât de adânci, în ființa lui, încât să-l aducă în starea deplorabilă a unui hemiplegic plângăcios și demn de milă, senilizat prematur.

- Tu l-ai văzut? O întrebă Luminița pe Amalia.

Aceasta privi în sus, la teii înfloriți ai bulevardului care se înșirau asemeni unor soldați, de-a lungul mozaicului, scorjot, dar care, ciudat, nu împrăștia în jur parfum.

- De ce n-au teii parfum ca altădată, Amalie? Întrebă Luminița așa ca să zice ceva.

Amalia lăsă ochii în jos, o privi pe față și, după ce așteptă să treacă un șir lung de mașini:

- Cum să mai miroasă a floare de tei când mașinile astea împrăștie locul cu mirosul lor insuportabil de benzină, motorină... Nu vezi ce vacarm e aici? Nu vezi că nu se mai curmă trâmba asta de fum puturos? Eu mă mir că bieții tei au mai înflorit!

Tăcură împreună mult timp, privind la măgăoia din capul bulevardului pe care îl de fusese împușcat o construiască cu atâția bani și cu atâția morți. Stătea acolo, masivă, greoaie, ca un golem fără haz, străjuind uriașă piața în care ai doi își imaginau că vor primi omagii... Și pe dărâmurile unui cartier de

care doar Amalia își mai aducea aminte.

- Uite, pe-acolo era strada Coroii, cu o măcelărie în colț, cu Schitul Maicilor mai departe, având o încântătoare grădină în jur, cu bisericuța ca o jucărie. Ce frumos se-auzea toaca la mănăstire, pe înserat! Dincolo era o stradă - Logofătul Nestor...

Amalia tăcu o vreme, apoi își aminti că pe Vitănești, pe un deal înflorit, cu străzi înguste, suitoare și cu niște case vechi, frumoase, străjuite de salcâmi și de tufe de liliac, cu grădini încântătoare, găsise acolo o casă, prea ieftină însă, ca să te aventurezi s-o cumperi, ca să nu-ți dai seama că bieții oameni așteptau demolarea ca pe o Apocalipsă.

- Tu n-ai cum să știi, ce fel era pe-aici, în Bucureștiul ăsta vechi, plin de o poezie aparte. Erai o fărâamă de om când l-au dărâmat. Dar eu țin bine minte totul! Mi-a rămas cantr-un film pe care-l derulezi din când în când. Ce-a mai rămas din strada Antim? Călinescu vorbește de strada asta în *Enigma Otiliei*, ții minte? Casa bătrânului Giurgiuveanu era pe strada Antim. Dar străzile Arcului, Minotaurului cu niște căsuțe pitice, cu niște curți în trepte, cu viță de vie, cu zorele, cu trandafiri urcători!

- Idilizezi, Amalia!

- Nu cred. Am însă nostalgia firească a unui cartier pitoresc în care te simțai liber. Înțelegi? Liber. Și l-au dărâmat, pentru ce? Pentru a construi colea, pe deal, un căsoi hibrid care voia să semene când cu Sans-Souci, când cu Versailles, când cu cine știe ce pâlățoi din Coreea de Nord. În capul ăluia era o brambureală...

Tăcură o vreme, fiecare gândindu-se la altceva. Luminița își repetă întrebarea: „Tu l-ai văzut?”

Amalia se rupse cu greutate din gândurile ei. O privi întrebător.

- Tu l-ai văzut pe tata? repetă Luminița.

- Da, l-am văzut. E vai de capul lui! A ajuns o umbră; a slăbit de nu-l mai recunoști. Semiparalizat, abia se mișcă. Abia vorbește. Și plânge. Plânge. Să lași ambiția la o parte și să te duci să-l vezi. A întrebat de voi.

Când nu era ea de față. Și am înțeles că vrea înapoi, acasă.

Luminița se încrunță, mușcându-și buzele.

- L-a adus în halul ăsta? Dar acasă e acum acolo pentru el, unde s-a

dus de bună-voie, la vilizoara cu scuar în față, cu tufe de trandafiri Pompadour. Mi se pare că vrea să scape de el... Nu mai e „rentabil!”

Amalia o luă de după umeri, încercând să-i potolească furia, să alunge înverșunarea din sufletul fetei. Își dădea seama de acea cruzime specifică oamenilor foarte tineri și foarte neîndurători cu greșelile celor mai în vârstă...

- A avut casă, de ce-a schimbat-o?

- Draga mea, dacă nu vrei să-l ierți, treaba ta. Dar mă gândeam că acum e, totuși, un om nenorocit. Iar nenorocirea l-a făcut să priceapă că a greșit.

Luminița n-o mai asculta. Se închise în ea, certându-se cu sine, certându-l pe el, cel ce se făcuse de răs, cel ce clacase. Îl compătimea și-l condamna în același timp, minunându-se cum de putuse ajunge aici? El,

insul, mândru, plin de sine, cu mersul lui legănat, încrezător, el **cuceritorul**...

Se hotărî cu greu să meargă să-l vadă. N-ar fi intrat înăuntru, în nici un caz. Nici nu știa dacă avea să se oprească ca să stea de vorbă cu el. Amalia îi spusese că o aștepta mereu, că-și luase obiceiul de a se așeza în fața scaunului, pe un scaun pliant, cu o pătură pe genunchi. Se uita prostit sau foarte nerăbdător la lumea care trecea. Rar, câte cineva, recunoscându-l, îl saluta. Alții, habar n-aveau cine era nenorocitul care ședea în marginea scaunului. Se uitau în treacăt cu milă și treceau mai departe, grăbiți, scuturându-se de senzația de milă ca de o povară.

Luminița se opri la o depărtare de vreo trei sute de metri. „Un lipovean care îmbătrânește” spusese cineva... Nu! Era un om, un om suferind, cu un cap micșorat, scofălcit ca vai de el! Fata aproape nu-l recunoscuse. Și simți dintr-o dată că o bufnește plânsul. Alungă anevoie nodul din gât. Nu putea să apară în fața lui, bocind. Trase aer în piept și se opri, dar rămase uluită de ceea ce văzu: Trecuse o femeie, de la piață, cu sacoșele încărcate. Se oprise în dreptul lui și scosese ceva dintr-o sacoșă. O pară, probabil. I-o întinse bărbatului. Acesta o primi zâmbind bucuros - da, i se citea pe chip bucuria - parcă și spusese ceva. Nu auzise, era prea departe.

Luminița nu știa ce să creadă! Era descumpănită, mirată... Nu atât gestul firesc al femeii o nedumerea, cât faptul că tati al ei, trufașul, strigându-și în toate ocaziile „meritele” lui neobișnuite, TATI al ei, cel bolnav de ambiție și de dorința de a urca pe scara socială, de a fi adulat, aplaudat, acum se bucura ca un copil fiindcă o femeie îi dăduse o pară ca unui cerșetor... Unde era uriașa ambiție? Unde era trufia de altădată? Unde?

Hărțuită de simțăminte contradictorii - în ea se da o luptă între mila imensă pe care i-o inspira umbra aceea de om, care era chiar tatăl ei, și ciuda că-l văzuse în acea stare de decrepitudine în care ajunsese. Nu mai rămăsese nimic din cel de altădată.

Așteptă să-și revină din tulburarea ei și să-l privească de departe, încercând, și cât de greu îi venea - să-i găsească o motivație... În fond, ce era rău în faptul că o femeie credincioasă îi dase de pomană o pară? Poate că Vera nu-i dăduse să mănânce o pară... Nu, orice motivație se clătina... Îl privea

de departe pe tati al ei, cel de nerecunoscut, cel atât de puternic cândva, de neînvinș, i se păruse atunci. Se construiască pe sine, cu răbdare, cu socoteală, cu iscusință, și...

Tresări când văzu că, din direcția opusă, un domn bine îmbrăcat se aplecă în dreptul lui Val și-i întinse o bancnotă de o mie. Val o luă bucuros, mai bucuros decât atunci când primise para... Ochii îi scânteiau, zâmbea, zâmbea cu toată fața și mulțumea...

Fata se sprijini de stâlplul după care se ascunsese, privind scena. Îi tremurau picioarele. Nu-și putea reveni. Nu putea crede că tati primea pomană... Poate din cauza asta îl scotea afară, pe scaunul pliant, Vera... Totul i se părea un vis urât. Izbucni într-un plâns nestăpânit și mănios, într-un plâns necunoscut până atunci, apoi o luă la fugă înspre stația de metrou.

EXPLORĂRI DE ANVERGURĂ

de GEO ȘERBAN

De ani de zile, o echipă alcătuită sub auspiciile Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” se află angajată pe șantierul unei lucrări de o avergură fără precedent. A trebuit multă încredere în tenacitatea proprie, abnegație, perspicacitate și o mare putere de concentrare în vederea atingerii obiectivului propus: explorarea a sute de reviste de altădată pentru a pune în evidență relațiile literaturii române cu literaturile străine prin intermediul traducerilor, al comentariilor, al puzderiei de referințe extrem de diverse risipite în periodicele îngălbenite de vreme. Masa enormă de informații extrase după parcurgerea colecțiilor a fost sistematizată conform criteriilor și standardelor în uz internațional pentru orice asemenea întreprindere de ordin bibliografic. Un prin criteriu aplicat ține de periodizarea cronologică: trei masive volume (apărute între 1980-1985) își trag substanța din investigarea presei care reflectă avântul cultural de după constituirea Principatelor Unite până la Marea Unire din 1918.

A cum, a venit rândul perioadei numite îndeobște „dintre cele două războaie mondiale”, perioadă de expeansiune și în domeniul tipăriturilor, de amplificare a interferențelor și a ecourilor recepționate, cu vie promptitudine, de pretutindeni. Spre a inventaria datele corespunzătoare, vor fi necesare, probabil, mai multe volume decât pentru etapa anterioară; seria lor este inaugurată printr-un op care adună laolaltă aproape 6500 de repere bibliografice. Meritul explorării și selectării unui atât de bogat material revine unor cercetătoare experimentate pe diferite paliere ale trecutului literar: Ana-Maria Brezuleanu, Ileana Mihăilă, Viorica Nișcov, Michaela Șchiopu, Cornelia, secondate, pe anumite porțiuni, temporar, de Luminița Beiu-Paladi, Mariana Pascu, Catrinel Pleșu, Ileana Vereza. Dacă eforturile tuturor acestora s-au putut concretiza editorial, faptul se datorește unei instituții private, dispuse să se alăture Academiei Române, forul tutelar, al întregii lucrări. Obligațiile tipăririi și le-a asumat Editura Saeculum I.O. Contribuția ese prea însemnată pentru a păstra anonimul inițialelor înscrise în sigla pe copertă, cu atât mai mult cu cât aparțin unui istoric literar norotiu: Ion Oprișan. Intervenția sa eficientă are explicații în propria experiență de studiu în bibliotecă, în atâtea rânduri condiționat de existența sau inexistența instrumentelor de orientare adecvate, între care bibliografiile ocupă un loc preponderent. O bibliografie bine întocmită servește, ca o hartă, la circumscrierea exactă a domeniului ce urmează a fi cercetat, înlătură băjbâielile, rătăcirile pe drumuri lăturalnice sau prea umblate, de unde nu se mai găsește nimic de pus în valoare. Întreprinderea indicațiilor bibliografice presupune un grad de specializare, dar și cititorul curent poate găsi, în parcurgerea lor, surprize captivante, incitante, în măsură să-i sporească apetitul pentru aprecierea multiplilor factori antrenați în circulația operelor literare și în constituirea a ceea ce se chiamă succes sau faimă de autor.

Actuala bibliografie se adresează, cu precădere, celor preocupați de expertize com-

paratiste, de „relații” cum se precizează în titlul lucrării, pentru a identifica mișcarea ideilor și evoluția literaturii la noi și pe alte meridiane, despomenitul proces de sincronizare. Cum acest proces implică aspecte legate de mentalitate colectivă, de modelarea unei opinii publice în funcție de lărgimea orizontului de cunoaștere oferit, bibliografa devine operațională dincolo de cercul profesioniștilor. S-ar putea ca experților autohtoni în Proust sau Valéry, bibliografia de față să nu le mai rezerve cin știe ce noutăți. În schimb, consultarea ei se dovedește profitabilă oricui dorește să aibe argumente în chestiunea stringentă a apartenenței noastre spirituale la Europa.

Nici nu se uscasc bine cerneala pe tratatele care stipulau restaurarea relațiilor pașnice pe continent, și în România se manifestă un interes acut pentru normalizarea legăturilor cu toate celelalte țări, pentru intensificarea schimburilor culturale ca mijloc de apropiere reală și mai bună înțelegere reciprocă. După anii de război cu restricțiile inevitabile, presa este grăbită să înregistreze restabilirea sistemului de vase comunicante pe planul ideilor, al curentelor de gândire pe măsură ce înșiși exonenții vieții intelectuale pot circula și comunica direct între ei. Semnificative este apariția, chiar în 1919, la București, a unei publicații intitulate demonstrativ *Ideea Europeană*, în coloanele căreia vor apare prompt dări de seamă, corespondențe de la fața locului despre actualitatea literară și artistică occidentală. Un corespondent putea fi, de pildă, Tudor Vianu, aflat la studii în Germania, trimitea publicației cea dintâi expunere substanțială pentru publicul românesc despre estetica expresionismului, spre finele anului 1920, exact când un cotidian cum era „Lupta” își informa cititorii asupra marelui expoziții expresioniste abia inaugurate la Berlin. Mai devreme ceva, poetul Ion Vinea profita de surse proprii de știri din Paris și prezenta în popularul ziar „Adevărul” date de ultimă oră asupra dadaismului. Simptomatic pentru efervescența mediului cultural

românesc este interesul manifestat de personalități străine, care vin să ne viziteze. În septembrie 1919, conferința în Capitala țării recent reîntregite eruditul filolog și istoric literar parizian Joseph Bédier iar „Ilustrațiunea neamului nostru” îi rezuma prelegerea pentru uzul obștesc. Alt ilustru învățat francez, Henri Focillon, avea să viziteze, la scurt interval, nou înființata Universitate clujeană, după care va rămâne un statornic și activ prieten al României. Între timp, era oaspetele Bucureștilor filosoful de renume mondial Hermann Keyserling. Vizitele urmau să prolifereze și să se diversifice astfel încât numai într-un an, 1929, bibliografia supusă aici discuției înregistrează trecerea succesivă a celebrului bizantinolog, Charles Diehl, prietenul lui Iorga, I elenistului Mario Meunier (intervievat de Constantin Noica), a scriitorului André Maurois, salutat de însuși Lovinescu. Paralel, circulația se intensifica și în sens invers: criticul Henri Saielevici îl vizita, la el acasă, pe Romain Rolland, Nichifor Crainic și Pamfil Șeicaru mergeau în pelerinaj la Léon Daudet și Charles Maurras, Mircea Eliade îl căuta și sta de vorbă cu Giovanni Papini, după ce G. Călinescu îi tradusese *Un om sfârșit*.

Stimulativă pentru înmulțirea contactelor personale s-a dovedit aderarea României la diverse organizații internaționale create în anii '20. Foarte curând după înființarea PEN-Clubului, la inițiativa lui John Galsworthy, scriitorii români își organizează propria filială și trimit delegați (Octavian Goga, Janet Bart, Victor Eftimiu), la reuniunile internaționale ținute pe rând la Paris, Bruxelles, Oslo, Viena, Varșovia, Budapesta, Barcelona, Dubrovnik, Praga. Mai erau și alte căi de fortificare a sentimentului apartenenței la comunitatea europeană. De pildă, bibliografia semnalează participarea lui Ion Pillat la Viena unde se desfășura, în 1962, al treilea Congres al Federației uniunilor intelectuale, sub președenția lui Hugo von Hofmashhsthal, având ca temă „rolul intelectualului în organizarea Europei”. La congresele autorilor dramatici, românii per nelipsiți; numai în 1929, la Madrid, lua parte o delegație compusă Liviu Rebreanu, Mihail Sorbu, Coneliu Moldovanu și Horia Furtună - an în care Bucureștii erau gazda Congresului internațional al criticilor dramatici.

Circulau nu numai oamenii, circulau și cărțile. Bibliografia prezintă demonstrează că importante opere de ficțiune sau de gândire, traduse abia în anii din urmă la noi, în cadrul acțiunii de recuperare a valorilor europene reprezentative, erau de fapt asimilate încă din momentul apariției lor, acum câteva decenii.

Italo Svevo, Joyce, Virginia Wolf constituiau repere frecvente în comentariile despre starea romanului la începutul anilor '30. Pentru poeți, Breton era familiar chir mai devreme iar referințele înregistrate la opera sa egalează, aproape, cantitativ, trimiterile la Bergson, de pildă. Gânditori asupra dstinului Europei, de talia unui Ortega y Gasset, Julien Brenda, Keyserling formau obiectul unui interes autorizat, mult înainte ca să ajungă a fi tălmăcite în românește *Revolta maselor*, *Trădarea clericilor* ori *Analiza spectrală a Europei*. Mai mult, românii își formau, din aceste dese contacte, un punct de vedere propriu, pe care nu întârziiau să-l formuleze sis-

tematic. Bibliografia atestă, prin comentariile repertorizate, ecoul stărnit, în 1931, de cartea profesorului Nicolae Bagdasar, Din probele mele culturale europene. La rândul lui, Mircea Eliade anunța intenția de a radiografa într-o lucrare specială „superstițiile Europei moderne”. Era o preocupare imperfectiv împărtășită și care definește, în fond, identitatea spiritualității românești, deschisă spre restul lumii, găsindu-și propria condiție de afirmare în cultivarea dialogului.

La prima vedere, cantitatea enormă de informații recoltate din periodice și cuprinse în noua serie a Bibliografiei relațiilor literaturii române cu literaturile străine între 1919-1944 lasă impresia unui material stufos, deși e vorba doar de un prim volum, consultarea unui material stufos și, deși e vorba doar de un volum, consultarea lui pare de pe acum echivalentul pătrunderii într-un labirint. Dacă în seria anterioară de volume, trei la număr, care înregistrau fapte petrecute până la 1919, referințele se grupau omogen în jurul autorilor, de astă dată sunt urmărite probleme, orientări generale și de fiecare dată cronologia e luată de la început, încât lectorul are de făcut un permanent zig-zag. Cui epuizează, să zicem, capitolul de „teorie literară”, parcurs până în 1944, dacă va să obțină o imagine oarecum mai precisă, nelimitată, să vadă cum au evoluat părerile despre genurile literare, este nevoit la o întoarcere de 180 de grade și să pornească, iarăși, de la 1919. Cu puțin efort însă, senzația monotoniei și a pasului bătut pe loc dispare, fiindcă repere iedite atrag permanent luarea aminte.

Pe fondul confruntării eterne între tradiționalism și modernitate se cristalizează o preocupare, aproape obsesivă, de a depista aria influențelor favorabile în noua structură a lumii post-belice. Încă din 1919, tema preocupa, deopotrivă, pe Livinescu, promotor al occidentalizării, cât și pe apostolii autohtonismului, un Crainic sau Pamfil Șeicaru. La începutul anilor '20, un francez pe nume Louis Reynaud, stârnea vaste ecouri cu cercetările sale despre resursele de înrăuire ale spiritualității germane. Era o primă demonstrație a interesului unanim pentru depistarea interferențelor dintre culturi, cu speranța de a găsi căile înțelegerii, stingerii conflictelor, foosirii unui limbaj al aspirațiilor de comunicare dincolo de îngrădirile statale și politice aflate

la originea conflictului abia stins. Discuția s-a extins și a devenit aproape un ax orientativ. Până ce Blaga să semneze, în 1925, acea

Circulau nu numai oamenii, circulau și cărțile. Bibliografia prezentă demonstrează că importante opere de ficțiune sau de gândire, traduse abia în anii din urmă la noi, în cadrul acțiunii de recuperare a valorilor europene reprezentative, erau de fapt asimilate încă din momentul apariției lor, acum câteva decenii.

„apologie a influenței” (cu reflexe din Gide, Keyserling, Valery), interveneau în dezbateri Fundoianu, Eftimiu, Camil Petrescu. Când acesta din urmă scotea, în 1924, „Săptămâna muncii intelectuale”, o pagină permanentă în revistă se cheamă programatic: „în frământarea culturii europene”. A căuta și a găsi modalități multiple de racordare la fluxul universal de idei definește o prioritate pentru generația următoare, care i-a avut ca exponenți pe

corina anghel

Până și trupurile ne-mbătrânesc.
Iată-mă în acea zi de duminică
întorcându-mă către stăpâna casei
cu gând să-i ofer o jerbera;
iar ea, neștiutoarea, zâmbindu-mi
cu marile, rotunde evantaie ale ochilor.
Și iată-mă atingându-i sânul, prelung
deasupra peisajului cu păduri și lacuri
în care piciorul nu intră;
iar ea, aproape mirată, spunându-mi
de aceste misterioase nimicuri
în care zilnic ne pierdem
Ca și cum eu n-aș ști să rețin
mâna ce descoperă, mângâie
se confesează cu trecerea timpului
ca și cum ea n-ar ști să se-ascundă
cu-nchipuirea morții la piept.

Se năruie geamia de păsări în amurg -
caută-mă, caută-mă, pe străzile înguste,
printre casele albe, căci eu sunt prea departe
să te aud, să te știu, prea departe.
Și-n vechia platia înconjurată de castani
Stai o clipă de vorbă cu palicarul pitic,

cu mustățile groase.
Apoi urcă pe munte, la Biserica Sfintei
Fecioare
așteaptă noaptea să se retragă în vale.
Vei auzi cântând la buzuchi dorul meu
ca un balsam fericit.

Tușișurile acelea mi-aduceau aminte de
moarte
cu boabele roșii aruncate prin guri de
pământ.
Câteva capre pășteau sub un cer al nimănui
și eu nu le doream decât liniștea.

Vedeam la marginea pădurii
botul lupului lingând întunericul
din spatelul lui din blana lui
și nu le puteam spune nimic.

Curând fluierul meu se va auzi
sub izvoare sub iarbă
prin întreaga grădină de la poalele muntelui.
El le va spune s-aleagă poteca
pe care urmând-o nu vor cădea.

Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Petru Comarnescu. Indiferența afișată de filosoful Noica în anii săi din urmă față de literatură se găsește, paradoxal, puternic contrazisă în această bibliografie, unde numele său apare de zeci de ori angajat în polemici care privesc imediat destinul scrisului, al slujitorilor literelor.

Tendința de aliniere la evenimente literare cu ecou internațional apare în împrejurările cele mai neașteptate. Așa, de pildă, în februarie 1926, o știre din Paris era reluată în presa noastră pentru a înștiința opinia locală asupra intenției poetului Fundoianu de a pune bazele, acolo, pe malurile Senei, unei societăți a scriitorilor de origine română. Se gândea, oare, să-i asocieze la proiectul său pe Voronca, pe Tzara? Cartea românească e prezentă la târgurile internaționale de profil nu de ieri, nici de alaltăieri. În mai 1928, tipărituri românești

atrăgeau atenția vizitatorilor expoziției de carte de la Florența: se remarcă ediția de lux a Divinei Comedii în tălmăcirea lui Coșbuc, cu

comentariile eruditului Ramiro Ortiz - deasemenea volumul liric - evocator Florica a lui Ion Pillat, îmbrăcat pentru circumstanță între coperti anume concepute de Maxy, într-un stil explosiv futuristo-constructivist.

Chiar cercetătorii cu stagii vchi de bibliotecă descoperă în actuala Bibliografie numeroase precizări și sugestii pentru investigații viitoare. Ei pot găsi, în chestiuni de amănunt, anumite inconsecvențe sau omisiuni.

Obiecții se pot aduce lucrării începând de la însăși lista periodicelor consultate. În principiu, s-au selectat doar acele ziare și reviste cu un pronunțat orizont literar. Și atunci, bunăoară, a rămas, de la sine, deoparte ziarul „Argus” preponderent economico-financiar. Totuși, aici a semnat, ani de zile, Camil Petrescu săptămânala sa cronică dramatică, frecvent presărată cu referințe ce stabilesc raporturi între dramaturgia românească și cea străină. A fost lansată în afara cercetării, iarăși pe criteriul profilului extra-literar, revista „Muzica” de la 1921; dar în paginile ei, se tipărea un interesant dialog epistolar între Macedonski și celebrul muzicolog parisian Combarieu precum și un meritos studiu despre Dante al poetului Ștefan Nenițescu (cel dintâi traducător al lui Croce în românește). Sunt și nume care absentează în mod inexplicabil: de pildă, Alexandru Vianu, deținător în „Revista Fundațiilor Regale”, la începutul existenței ei, 1934-36, a unei rubrici permanente „actualități franceze”. Se mai constată un tip de omisiuni, legate oarecum de rigoarea înlănțuirii informațiilor. Vine vorba, la un moment dat, despre prezența la Lyon a unui grup de profesori secundari sub conducerea lui G. Oprescu - știrea este înserată în „Gazeta Transilvaniei” la 31 august 1921, , fără a se mai reține vreo indicație despre urmarea acelei deplasări, anume invitarea, un an mai târziu, la Cluj, a gazdei de la Lyon, nu altul decât faimosul istoric de artă Henri Focillon, ale cărui prelegri publice au apărut în ziarul „Înfrățirea” (numai că nici acest titlu n-a reținut atenția autorilor Bibliografiei).

Asemenea constatări, departe de a diminua meritele Bibliografiei vor să sublinieze, o dată în plus, cât de întins și greu de controlat în totalitate se înfățișează teritoriul cercetării.

ÎN TRE PARADOXURI VECHI ȘI... PARADOXE (MAI NOI)...

de DUMITRU RADU POPA

Când am aflat că tema colocviului de anul acesta este „Literatura română în lume”, am simțit un fel de nelămurire: cu doi ani în urmă ne întruneam, tot aici, sub egida Uniunii Scriitorilor, ca să discutăm ce se poate face pentru mai buna cunoaștere și propagare a literaturii române în lume. A, mi-am zis, pesemne lucrul s-a și întâmplat, dar eu, prins cu ocupații de altă natură, cum se petrece adesea cu scriitorul român emigrat și ajuns să se concentreze zilnic asupra altor îndeletniciri decât literatura, nu voi fi observat. Nu știu cât și cum se consideră că s-a reușit, în doi ani, pe linia aceasta, dar mi-aduc aminte că, la primul colocviu, eu am vorbit despre ce nu trebuie să facem pentru a împiedica integrarea firească a valorilor culturale, literare, românești în lume.

Sugeram, cu alte cuvinte, că integrarea acelor valori se va întâmpla oricum, în virtutea unui principiu nescris, pesemne, dar care face ca o societate bazată pe respectul valorii și re-integrată, în sfârșit, structurilor europene - din care România a absentat pentru câteva bune decenii din motive pe care cu toții le știm -, să își re-găsească locul în concertul universal. (Iertați-mi, vă rog, metafora simfonică...). Eu înțelegeam această operație nu ca pe un proces care pornește de la zero, dar ca pe o recuperare a tradițiilor interbelice de **sincronizare**, și citam, atunci, principiul sănătos, lovinescian.

M-am înșelat însă; căci, dacă în mod mai mult sau mai puțin subtil, asumam că intervenția instituțiilor românești se va face conform unei revitalizări a dialogului cosmopolit, nu cunoșteam, în fapt, nimic din viața cultural-birocrațică a noilor structuri.

Trebuie să o spun de la bun început, nu mi se pare că ironiile - serioase, în fond - pe care le adresam cu doi ani în urmă n-ar fi valabile - din păcate, mai mult decât parțial - și astăzi. Eu știu că vorbim, în fond, despre un proces de durată, în care arcada a numai doi ani nu putea rezolva mare lucru. Să pun însă o surdină acestui ton pesimist: din noiembrie anul trecut avem un președinte și un guvern dezbrătat, cel puțin în principiu, de tarele comunismului, post-comunismului și cripto-comunismului. Și totuși... totuși, pe planul constatărilor **la fața locului** prea puține lucruri au fost schimbate. Aș zice: mai deloc! Centrele culturale, veritabile focare de pătrundere a culturii românești în lume și **viceversa**, cum ar trebui să fie, dormitează în aceeași impersonalitate agresivă (căci ușile, mai peste tot, se închid și se deschid la ore fixe, și numai pentru „acțiuni”) ca și mai înainte. Foștii funcționari iliescieni (mulți dintre ei „buni în post” încă din vremea lui Ceaușescu, sau doar mutați, dintr-un loc într-altul, ori re-activați din „centrala” ministerului de Externe), convertiți la constantinism, se învârt în aceleași cercuri marginale, de minime sau pseudo-valori, pe care le ilustrează unui public preponderent **românesc de mâna a doua**, cu singura deosebire că, să zicem, scriitorii români „fugiți” sau

ignorați altădată sunt acum „curtați” să participe și ei la „acțiune”. Și uneori chiar participă, constatând, abia atunci, cu stupeoare, că „vechea gardă” e încă tot acolo, pe poziții. A, să fac totuși o distincție aici: dacă s-a observat, de pildă, că bibliotecarul Centrului cultural e bun, cultivat, eficient - a fost pe dată expedit la București, asta probabil așa, ca să nu se creeze discrepanțe în personal! Există la New York, și nu mă îndoiesc că și în alte părți, o veritabilă „clientelă” de scriitori și amatori de **cultură calitate a doua, sau a treia** (cu sau fără oase, ca să folosesc o metaforă măcelărească), care fac deliciul unor asemenea „acțiuni.”

Nici deschiderea spre cultura țărilor de adopție nu e, deocamdată, evidentă, și nici nu ar avea cum să fie, de vreme ce consulii, atașajii culturali, directorii de centre culturale - acolo unde mai sunt, ba chiar și secretarele și șoferii - au rămas aceiași (ca persoane fizice sau în spirit). Lecturi sau discursuri obosite în jurul unor sarmale ori mititei, salată de vinete, de boeuf, de ceapă, sau mai știu eu de ce fel... Aniversări sau comemorări naționale, unde mai totul se spune în românește - o limbă foarte frumoasă, dar rară ca vinurile esquisite de **Chateau d'Yquem** -, câteva expoziții de plasticieni români (foarte buni, poate, dar nesemnificativi în context, căci expozițiile de

artă la New York trebuie făcute în **Soho**, iar nu pe strada 38), un recital-două de vioară, pian sau canto, înghesuit în cine știe ce sală marginală sau la sediul Centrului cultural, unde zgomotul zăpăcitor al mașinilor de pe **Third Avenue** acoperă cu desăvârșire asudata strădanie a presupusului virtuoz - toate acestea ne fac să fierbem în același suc propriu al anilor de dinainte de... marea întâmplare.

Care ar putea să fie rolul scriitorului, al intelectualului român din exil, în acest context? Iată o întrebare grea, poate mai grea decât răspunsul, ca să citez o cogitare, adevărată sau nu, a președintelui Constantinescu, luată în răspăr de „Academia Cațavencu”, ziar ce se vinde cu succes și la noi, la New York, la **Baruir**, magazin armenesc din **Queens**, printre telemele, ghiudem, rahat-giuc, pastramă și alte delicatessuri, fără îndoială, **naționale!** Și, în aceeași ordine de idei, mă întreb cum suntem priviți, în fond, acum, după noiembrie 1996, noi, scriitorii „deșărați”, spre deosebire de **înainte?**

Voi încerca să abordez aceste probleme pe rând, succint, fără nici o pretenție de exhaustivitate.

Mai întâi, o chestiune de pură statistică. Am cercetat baza bibliografică de date americană și am constatat următoarele: din 1989 până în prezent, Biblioteca Congresului cea mai cuprinzătoare instituție de acest fel din America, a catalogat de două ori și jumătate mai multe traduceri din literatura cehă și poloneză decât din literatura română și de două ori mai multe traduceri din literatura maghiară. Cifrele în sine nu au prea mare semnificație, de aceea am ales ilustrarea acestui caz prin proporții și nu prin numărul de titluri. Am inclus aici deopotrivă literatura clasică și contemporană, poezie, proză, critică, teorie și istorie literară. Dacă cercetăm puțin care sunt editurile ce publică traduceri românești, vom constata că, cu mici excepții - cartea lui Eugen Simion apărută la Northwestern University Press, aceea a lui Adrian Marino de la New York State University Press, volumul Nichita Stănescu pe care l-am editat împreună cu Tom Carlson la Memphis University Press, antologia din poezia Gretei Tartler apărută la Oxford University Press, sau aparițiile din seria de **o tură est-europeană de la Boulder (Colorado)** - majoritatea traducerilor provin fie de la edituri românești - Fundația Culturală Română a fost foarte activă pe linia aceasta -, fie de la edituri străine fără prea mare ecou internațional (nu vreau să le numesc, pentru că eu consider important orice efort făcut în domeniul acesta. Dar trebuie să înțelegem că e o mare deosebire între a publica traduceri românești la Oxford University Press, la Knopf, Schuster & Schuster, Doubleday, și a le tipări la o mică editură entuziastă din România, America sau Anglia, într-un tiraj limitat, cu un **lay-out** de buget minim, și fără nici un studiu de **marketing** al cărții). Mă veți întreba poate de ce nu facem noi ceva, cei de acolo, pentru îndreptarea acestei situații. E drept că se pot aranja diverse reușite în acest sens la nivel local, interpersonal (și chiar s-au făcut), dar ele ar conta prea puțin în contextul general. E vorba aici de schimbarea unei mentalități izolaționiste - exprimată direct în timpul „odiosului” și chiar după aceea - a se vedea ideea „democrației originale” care ne-a privat de atâtea programe de integrare accesibile altor culturi, dar nouă, nu! De aceea am și primit - sau uneori onorat, deși au fost primite! - mai

puține burse de tot felul - IREX, Fulbright, USAIAD și USAIS - de aceea și multe din catedrele de limbă, literatură și civilizație românească sunt în paragină, acolo unde n-au dispărut de tot! Asta învederează - ca și cum n-ar fi o realitate de domeniul evidenței, în alte părți! - că preocuparea pentru un astfel de demers trebuie să fie clar *sistematică și instituționalizată*. Cu fonduri și responsabilități precise. Nu fac aici nici un fel de reproș Uniunii Scriitorilor care, cel puțin în ultimii ani, a încercat să aducă un suflu nou și să re-egoreze tradiția sincronizării și a integrării. Strădaniile editurilor Humanitas, Univers, Fundația Culturală Română, Nemira, sunt și ele absolut laudabile, dar comparativ cu ceea ce se realizează în alte părți - ele contează prea puțin. În alte părți, lucrurile acestea se fac poate cu efort financiar chiar mai mic, căci există o mai mare preocupare la nivelul ministerelor de resort pentru sponsorizare externă și joint ventures productive și semnificative. Cred că suntem cu mult în urma cehilor, a ungarilor, a polonezilor, cu multe programe care să permită valorilor românești pătrunderea în lume. Aceasta trebuia deja - acum, la aproape opt ani de la „rivoluție” - să fi devenit o prioritate la nivel guvernamental, concepută ca un plan de lungă durată, nu cu bătaie de mână, ici și colo, și anume în părțile din lume unde s-a făcut sau se va face o vizită oficială, ca pe vremea bine cunoscută a „democrației originale” avant-la-lettre. Mi se va spune, poate, că nu sunt bani, nici la Ministerul Culturii, nici la Ministerul de Externe, că stăm prost cu valuta, că sunt alte priorități acum etc. Aș crede, dacă n-ar ieși din când în când la suprafață operații scandaloase, ca, de pildă, cei 80.000 de dolari dați unui scriitor din exil - client vechi întru premii, favoruri și distincții. Lansare de carte recentă la Rizzoli, în buricul New York-ului, și câteva zile mai târziu la Washington, chiar la Ambasada Română... Nu discut acum valoarea scriitorului plecat, dacă ar fi să credem, din țară pentru că limba română îi era o plapumă prea mică, sau un costum prea strâmt. Asta poate fi o opțiune estetică, de ce nu? chiar respectabilă în sine, și poate că literatura însăși i se pare la un moment dat un pat prea incomod pentru talentele domniei sale: din partea noastră, voie ca de la Banul Ghica. Suspect e numai că prea multe lucruri se brodesc, taman în cazul lui: 80.000 de dolari pentru „consulting” sau „expertiză”, un roman despre întoarcerea în țară, cu o notă, biografică în mod consistent „cosmetizată”, un alt roman, de data aceasta prieten din tinerețe, un „romanț” mai vechi, dacă ar fi să credem gura lumii, nu mai spun cu cine, plus, după 1990, câțiva ani buni de susținere ferventă a „democrației originale” și a celui care a „emanat-o”. Această ultimă ispravă „epică” s-a soldat fără **happy-end**, căci Iliescu a căzut, dar a sfârșit destul de lucrativ, totuși, după cum s-a văzut... Că „realități” nu se prea schimbă la Externe (ce îmi par tot mai mult un fel de Interne *eumenidizate*: adică, chipurile, metamorfozate dintr-o dată din Eriniile răzbuțătoare în Eumenidele protectoare e evident, dar mai ales în contextul lipsei de fonduri ce revine ca un leitmotiv, toată povestea asta pare cel puțin o cochetărie cinică, de gust îndoielnic. Asta în vreme ce valori de anvergură ale exilului precum Basil Munteanu sau Eugen Lozovan, și mulți alții - menționați cu exactitate și măhnire de Alexandru Niculescu într-un excelent articol mai vechi - își așteaptă

locul cuvenit în cultura pe care au slujit-o fără stipendii de la Externe și, mulți dintre ei, mereu denigrați și hărțuiți de Interne...

Să închei cu ultima chestiune pe care am anunțat-o în preambul: cum suntem priviți cei „din afară” după noiembrie 1996 - și vorbesc acum despre spațiul american, unde trăiesc.

Dacă, de pildă, domnul Meleşcanu, ca ministru de Externe iliescian, a avut bunăvoința de a ne numi „bolnavi”, iar molatecul domn Năstase s-a exprimat precum că „aștept mai mult de la emigrația românească” - deși noi nu așteptăm absolut nimic de la el - cum au evoluat lucrurile în ultimul an? De-ar fi să ne referim la interviul pe care președintele Constantinescu l-a acordat postului **American Voice Television** în martie anul curent - și cui? tocmai lui Mark Meyer, președintele Camerei de Comerț Româno-Americane, fostul om de încredere al lui Iliescu! - lucrurile, vorbă atribuită, pe drept sau nu, lui Nicolae Moraru, s-au ameliorat... în rău. Discutând perspectiva intrării în NATO, d-sa ne-a spus: „Românii din America ar trebui să știe foarte bine că acum este momentul în care pot să ne dovedească patriotismul.” Eu nu cred că trebuie să dovedim nimic, nimănui. Și mai departe: „dacă sunt patrioți, acum trebuie să facă ceva, acum ori niciodată.” O asemenea **rugămintă**, exprimată chiar puțin cam vehement, să zicem, sub imperiul urgenței de a sprijini cauza cea bună, ar fi încă acceptabilă. Președintele, de altfel, trebuie să v-o spun, forța, cum s-ar zice, „uși deschise”, căci mii de români din comunitățile americane deja făcuseră ceea ce era de făcut. Și, în fond ce era de făcut, în viziunea președintelui? „Să se adreseze președintelui Statelor Unite, să se adreseze congresmenilor și senatorilor din Statele Unite și să facă asta acum!” Și aici vine elementul absolut stupefiant: „Dacă nu vor face asta acum, nu sunt o comunitate și nu îi vom **mai** (s.n.) respecta ca atare.” (Eu până aici n-am văzut nici cea mai palidă umbră de respect!). Și ca și cum asta n-ar fi fost de ajuns, cităm mai departe: „Îi rog pe toți să facă acest lucru acum, nu mâine, poimâine, în momentul în care se termină această emisiune, să scoată o foaie de hârtie și să scrie această scrisoare. Și îi mai rog ceva: să trimită o copie a acestei scrisori la Palatul Cotroceni, în România. O vom pune pe computer și, când va mai veni cineva, când vor dori să ne fie prieteni, dacă nu au scris această scrisoare, eu personal nu îi voi considera prieteni!” Exact în momentul în care ți-ar veni să exclami, „Ah! stai puțin: asta e **șantaj!**”, domnul Constantinescu precizează, probabil din acel complex freudian care la noi, românii, poartă plasticul nume de „musca pe căciulă”: „Nu e un șantaj! Este o chemare extrem de sinceră, este o chemare din tot sufletul nostru ca să se comporte ca niște adevărați patrioți (cine stabilește standardele? n.n.) și să **aibă dreptul să asculte în picioare Imnul național, acum ori niciodată**”. Ce să zic: ca la Mărășești - acum ori niciodată! Dar oare cine are autoritatea de a ne da voie să ascultăm Imnul național în picioare, culcați pe-o rână, la un șpriț, fumând o țigară, sau poate în genunchi, puși la colț pe coji de nucă?

Am citat in-extenso din acest trist și penibil text, pentru că nu știu cât din el a ajuns în România sau alte țări unde trăiesc scriitori români (știu numai o usturătoare punere la punct semnată de Dorin Tudoran în „Adevărul”, și care merită să fie citită!). Și, tot

așa cum președintele susține că nu comite șantaj, o să vă spun și eu că nu fac politică. Dar eu chiar nu fac politică, veți vedea că există, în argumentația mea, o clară legătură între spiri0tul acestui interviu și tema colocviului de față. Atâta vreme cât suntem confrunțați cu oximoroane zăpăcitoare ca de exemplu **rugăminti amenințătoare, șantaje sincere** etc, ce bun putem aștepta noi, cei expatriați din diverse motive, și care ne scriem, totuși, de bine-de-rău literatura în limba română (nu știu dacă asta e considerat ca având vreo valoare patriotică la Cotroceni. Poate ar trebui să întrebăm computerul!)? La noi, se pare, ca la nimeni alții, guvernele și președinții se schimbă, vechile metehne și năravuri rămân. Ah, blestemată „originalitate” întru acestea, cât de mult te detest! Dacă suntem priviți doar ca o turmă - un număr de **lobbyists** buni eventuali să ajute la nevoie, dar în care nici măcar nu se poate avea minima încredere că o vor face! - copia scrisorii ce trebuie trimisă la Cotroceni, îmi amintește vechiul banc cu hârtia igienică ce are două foițe: cu una te ștergi, cealaltă merge la dosar (computerizat sau nu!) - cum ne putem aștepta la vreo schimbare în structurile culturale externe, cele menite să integreze valorile exilului în cultura română și să facă efortul de a găsi cele mai bune căi pentru pătrunderea culturii române **in extenso** în lume?

Ei, veți spune, prea te „faci” și dumneata acum! Atâta zgomot pentru (mai) nimic! V-a tras și el puțin de urechi, dar v-a tras, vorba lui Creangă, **vodă Cuza...** Ei bine, noi, în America, nu suntem obișnuiți să fim trași de urechi (ba nici măcar pupați, dacă nu o vrem!) de nimeni, fie el și **vodă**. Consider interviul o mare și semnificativă gafă, iar dacă îmi veți spune că Iliescu a făcut gafe mult mai epocale, o să vă răspund cu tristețe că nu așteptam nimic de la tovarășul Iliescu, dar **speram** mai mult de la *domnul* Constantinescu. Lucrurile astea afectează, toate, și imaginea României și șansele de stabilire a unui dialog *spiritual* care să ducă la integrarea valorilor noastre culturale.

E vorba de un proces care trebuie să se sprijine, repet, pe un cadru instituționalizat, dar nu excesiv birocratic; bazat pe competență și nu pe favoritisme politice și, în cele din urmă, inspirat de **credință**. Și asta e valabil de ambele părți ale Oceanului care ne desparte - în mod cert din punct de vedere **fizic** și, poate, în multe ocazii, *helus*, și **altfel** decât numai fizic.

Să privim imaginea literaturii, a culturii românești în general, astăzi, în lume. Să ne referim la ea în termenii unui tablou. Și să ne gândim apoi la versurile poetului Eminescu: „Credința zugrăvește icoanele'n biserică.”

Doamnelor și domnilor, dacă privim imaginea literaturii române în lume și ni se va fi părând că fresca e cam derizorie, plină de lipsuri și de disonanțe, de pete albe sau căcăanii, de strâmbătăți și incompletitudini - poate că nu sunt de vină sfinții ori demonii ce-ar fi trebuit închipuiți acolo și nici măcar mâna zugravului „de subțire”. Va fi fiind mai mult de vină credința noastră cea prea slabă și uneori prost plasată.

ion brad

Sunt doar...

Iar recitesc cu drag **Eclesiastul**.
 Și văd cu silă timpul și contrastul.
 Sunt fericiți doar morții? Cine știe!
 O să îmi spună toți când o să-nvie.
 Sunt fericiți doar nenăscuții? Poate.
 Eu sufăr azi cu toți și pentru toate.
 Mă regăsesc cu greu cândva spre seară
 Când în lumină gândul se măsoară,
 Când nopțile în față-mi stau deschise
 Cu orizonturi largi de somn și vise.
 Nu mă treziți! Lăsați-mă cu ele
 Numai povești, fantastice castele,
 Umbre și săbii fulgerând. Pe unde
 Să-mi caut sufletul când se ascunde?
 Zadarnic mai încerc să știu misterul:
 Sunt doar pământul. Piatra. Apa. Fierul.

Cu fruntea rezemată de perete

Aș vrea să mă întorc, dar nu știu unde.
 Întreb Ardealul, nici el nu-mi răspunde.
 Întreb pământul de sub tălpi, nici el
 Nu mă mai cheamă... Soarele-i inel
 În degetul pustiului... Și luna
 Îmi râde strâmb. Mai strâmb ca totdeauna.
 Cad stelele în colțuri și pătrate,
 Câini vagabonzi încearcă să mă latre,
 Pe umeri păsări stranii mi se așează
 Cu umbra prelungită la amiază.
 Dă-mi înapoi un fir de foc, de sânge,
 Amurg buimac, să pot cu tine plânge.
 În lacrima enormă să se scalde
 Tăceri, refuzuri, pietrele prea calde,
 Mâhniri, întoarceri, spaime și regrete,
 Cu fruntea rezemată de perete...

Tot la Sibiu

Tot la Sibiu aud vorbind stejarii
 Cu pietrele romane. Îi aud
 Cum tâlmăcesc povești înțețoșate

Din Evul Mediu... Încă plâng domnițe
 În ziduri de cetății... Iau frunze verzi
 Și le lipesc pe ochi... Văd fețe albe
 În plasa rădăcinilor... Cerșesc
 Un zâmbet, o clipire de lumină...

De mult nu mai am zâmbete. De mult
 Numai de brumă genele se-ncarcă...

Dumbrava Sibiului

O țară-ntreagă s-a mutat aici -
 Cea de demult, cu casele-adunate
 În palmele văilor. Cu cele-asemeni
 Caprelor - pe dealuri și pe munții
 Care priveau la Dunăre de sus
 Cu ochi îndrăgostiți... Sunt case-ori stele
 Pe cerul coborât într-o pădure
 În care-mi caut umbra? N-o gădesc...
 S-o fi schimbat în bufniță și vede

ileana coman

Privind în jur

„Bună dimineța” - mi-a zis luna
 Bună... i-am răspuns, dar tu
 Fă bine și te du
 Unde ți-e cununa.

„Bună dimineța” - mi-a zis cocoșul
 Bună... i-am răspuns, dar taci
 E încă rouă pe lanul cu maci...
 Și a tăcut, simțindu-mi reproșul.

„Bună dimineța” - mi-a zis mama
 Scoală-te, fată, privește în jur
 Și mai ales ia seama
 La geamuri - să nu vină un fur...

Vreau să-ți spun

Stau așa, cum mă știi, dusă pe gânduri
 Ce să-ți mai scriu? Ce să-ți spun?
 Aștern în scrisoare aceste rânduri
 Conștientă că-s baloane de săpun.

Să-ți spun că la noi e bine și eu
 Te aștept tremurândă și pură...
 Tu știi foarte bine: în Vișeu
 Iubirea miroase a zgură.

Vreau să-ți spun atâta, dacă poți
 Să-mi înțelegi ideea de a scrie:
 La o căruță sunt doar patru roți
 Eu sunt a cincea-scârțiu poezie!

Noapte

Noapte-din nou insomnii

Doar noaptea? O aud cum cântă
 Strident, că înspăimântă tot ținutul...
 Taci, umbra mea, și-adună-te acasă
 Unde te-așteaptă oasele, statornic,
 Ca pietrele din temelii, ca turla
 Bisericii de lemn... Acolo sunt
 În rugăciunea-ntoarcerii la viață...

La Rășinari

La Rășinari, mă-ncarc de energii.
 Poemele lui Goga învâlvoră pădurea...
 Se răzvrătesc și urlă în suflete pustii,
 Împlântă-n trunchiul putred al nopților
 securea...

La Rășinari, magnetul absenței lui Cioran
 M-atrage-n orizontul trăznit al îndoielii
 Și nu mai știu, în secol, ce zi și-n care an
 Mă războiesc în mine cu toți Mefistofelii...

Cel ce-ar putea-i departe
 să-mi facă noaptea zi.

Privesc
 Cât mi-e fereastra
 O margine de cer
 Asta e steaua mea, sau asta?
 Iubesc sau nu iubesc?

E noapte
 Ceru-i noapte cu stelele-i cu tot
 Iubirea mi-e departe...
 O, de-aș dormi să pot...

XXX

Sunt singură și-e duminică
 Precum se vede clar în calendar,
 Mama e sigur la biserică
 Și tata... tata sigur e la bar.

Aș vrea zăvorul ușii să-l închid
 Dar pentru ce? Dar pentru cine?
 Nici nu-l închid, nici nu-l deschid
 Poate fac rău, poate fac bine.

Tu, dragul meu, iubite, orișicum
 De vrei să-mi faci duminica frumoasă
 Îți vei croi printre ispite drum
 Și-mi vei intra precum o rază-n casă.

Premiul revistei **Luceafărul** la Festivalul
 interjudețean de poezie „Armonii de
 primăvară” - Vișeu de Sus - 3 mai 1997

«MIGRAȚIA DIRIJATĂ» A CUVINTELOR

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Răspunzând în parte întrebărilor și nedumeririlor unor tineri interlocutori în probleme de terminologie, voi relua succint un aspect al modalităților contemporane ale împrumutului lingvistic. Este vorba de ceea ce noi am numit „împrumutul dirijat”. Într-adevăr, astăzi, cuvintele, mai precis termenii (există o diferență între cuvânt și termen, menționată de noi cu alte prilejuri), nu mai „călătoresc” dintr-o limbă în alta la întâmplare. Organisme naționale și internaționale duc o politică lingvistică menită, pe de o parte, să păstreze specificitatea fiecărei limbi, pe de alta, elaborând de pe aceeași bază și cu aceleași principii termeni noi, să faciliteze înțelegerea cât mai exactă a textelor dintr-o limbă în alta.

Caracteristica ultimelor decenii ale secolului nostru este creșterea în progresie geometrică a producției de texte de orice tip în diverse domenii ale cunoașterii, ca urmare a intensificării activității de cercetare și dezvoltare promovate de guvernul fiecărei țări în parte sau de sectorul privat. În paralel, se diversifică și se amplifică canalele de comunicare, se accelerează procesul de publicare și difuzare, se îmbunătățește accesul la informație al utilizatorilor, chiar și al celor aflați la mari distanțe de centrele producătoare.

În aceste condiții, cercetarea tuturor ariilor de informație din diverse domenii și diverse țări de către o singură persoană este imposibilă. Pe de altă parte, autosuficiența în materie de informație este o utopie și atunci când se referă la o singură persoană și atunci când se are în vedere o instituție sau o țară. Există azi o interdependență în materie de informație care cuprinde vaste regiuni geografice, în care orice efort de cunoaștere este condiționat. A ignora această interdependență sau a o minimaliza poate duce la o folosire neadecvată a resurselor umane, fizice sau economice, poate produce duplicate nefolositoare, dar costisitoare, poate crea chiar conflicte, frustrări etc.

Comunicarea ca necesitate la scară internațională presupune înțelegerea între orbitori care aparțin la limbi și culturi diferite. Relația dintre cei doi poli ai comunicării devine posibilă și ea este mediată de lucrări de terminologie, dicționare, traducători, interpreți. Dar mai întâi de toate, pentru limba care nu vrea „să piardă terenul” la accesul la comunicarea internațională, este prioritară faza elaborării, în acord cu normele terminologice internaționale, a termenilor corespunzători celor din alte limbi, pe baza regulilor morfosintactice și fonetice ale limbii respective. Este și cazul limbii române. În departamentele de limbă ale organismelor internaționale, limba română este din ce în ce mai puțin prezentă pentru că lucrările de terminologie referitoare la română se elaborează încet și nu întotdeauna după metodele de lucru existente pentru celelalte limbi. În prezent, terminologia este unul din pilonii principali ai politicii lingvistice a unei țări și ea are din ce în ce mai mult un aspect enciclopedic, lingvistic și sociolingvistic și mai puțin de simplă corespondență de la termen la termen.

În condițiile numărului extrem de mic de specialiști în terminologie din țara noastră, a absenței lucrărilor actuale de terminologie pe diferite domenii, fiecare creează termeni și cuvinte după bunul plac, adoptând după reguli proprii cuvinte străine, în special anglicisme. Devine astfel normală teama de importul haotic de cuvinte sau termeni din alte limbi, uneori incomplet cunoscuți, incomplet sau incorect adaptați.

bujor nedelcovici

AL DOILEA CAIET

1989-1990-1991

Paris

* În decembrie 1996, când am început să transcriu „Caietele jurnalului” în vederea publicării lor, am constatat că „Al doilea caiet” lipsea din arhiva mea. Ori a fost sustras din casă de un „binevoitor curios”, ori l-am pierdut cu ocazia mutării din „rue de la Folie Méricourt” în „rue des Prairies”. Îmi este greu să cred că am răătăcit caietul în care scrisesem despre evenimentele din decembrie 1989 și cele care au urmat. Am suferit enorm! Parcă aș fi pierdut o ființă foarte apropiată sufletului meu. Transcriu paginile publicate în revistele **Viața Românească**, **Agora** sau **Contrapunct** și diverse meditații sau călătorii pe care încerc să mi le reamintesc

26 iunie 1989

* După ce terminam emisiunile de la „Europa liberă”, obișnuiam să ne ducem la un bistro de pe „Avenue Rapp”. Beam o bere sau o cafea și mai stăteam de vorbă. În ziua aceea, în jurul mesei se aflau: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Alain Paruit, Rodica Iulian... La un moment dat, a venit vorba despre „Uniunea Scriitorilor din România”. „Ce-ar fi să facem la Paris o Uniune a Scriitorilor din Exil?”, am zis eu. Ideea nu a fost respinsă. Mai mult, cei din jurul mesei s-au arătat favorabili. Ne-am terminat paharul cu bere și ne-am despărțit fără să stabilim nimic precis. După câteva zile, mi-a telefonat Sorin Alexandrescu. Era în trecere prin Paris și voia să vorbească cu mine „în legătură cu Uniunea Scriitorilor din Exil”. Ne-am întâlnit la bistroul „Select Latin”, de pe bul. Saint-Michel. Sorin Alexandrescu era de acord cu ideea de a ne organiza într-o Uniune care să „se opună” celei din țară și spera că și alți scriitori se vor alătura acestui proiect. Ne-am luat rămas bun, urmând să-i comunic cum se vor desfășura evenimentele. Zilele treceau. Nu continuam demersurile. Îmi aminteam de perioada în care fusesem responsabilul „Secției de proză” din „Asociația Scriitorilor din București” și de toate obstacolele pe care le întâmpinasem. Știam cât este de greu să lucrezi cu scriitorii din țară și bănuiam că este la fel de dificil și cu cei din exil.

După câteva zile, mi-a telefonat Dumitru Țepeneag. M-am întâlnit cu el tot la bistroul „Select Latin”. D.T. era de părere că viitoarea Uniune să fie formată din cei care fuseseră deja membri ai Uniunii Scriitorilor din România. „Bine!, i-am replicat eu. Dar cei care nu au făcut parte din Uniunea Scriitorilor din țară ce vor face? De exemplu: M. Lovinescu, V. Ierunca, A. Paruit și mulți alții?!” Răspunsul lui D. Țepeneag a fost confuz. Apoi a venit vorba despre Nicolae Breban. Despre el nu era necesar să vorbim... tocmai la începutul acestui proiect, știut fiind rolul pe care îl jucase în țară și lipsa de aderare la protestele scriitorilor din exil. De altfel, N.B.

nu, se afla în exil. El călătorea nestingherit între Paris și București. M-am despărțit de D. Țepeneag fără să stabilim nimic precis. Ajuns acasă, mi-am dat seama că o să intru într-un furnicar de intrigi, sfărării și manipulări obscure. Imediat m-am hotărât să abandonez proiectul și să mă retrag. Într-o convorbire telefonică cu Rodica Iulian, i-am spus că este dificil să realizezi ceva cu colegii noștri care sunt tentați clevetirilor și nu pot păstra nici un secret, înainte de a hotărî ceva esențial.

I. Brie mi-a telefonat de câteva ori și m-a invitat la o reuniune la care - am aflat după aceea - a fost prezent D. Țepeneag și alții. L-am refuzat pe I. Brie, spunându-i că nu o să particip la reuniune.

Aceasta a fost aventura mea în proiectul eșuat al Uniunii Scriitorilor din Exil.

(Pagini scrise cu ocazia transcrierii **Jurnalului infidel**).

De-a lungul anilor, am simțit o răceală în relațiile mele cu colegii din exil. În 1990, i-am propus Monicăi Lovinescu o colaborare la „Europa Liberă” pentru cronici de film. Mi-a spus că „până atunci se ocupase Șerban Cristovici, iar deocamdată...” Nu știam pe ce vulcan trăiam de ani de zile și nici acuzațiile care mi se aduceau. Urma să aflu mult mai târziu, cu ocazia articolului scris de Paul Goma: **A fi moral în exil**, publicat în **Lumea Liberă** de la New York - 16 aprilie 1994. După mai multe calomnii, invenții și falșuri - „tehnică colajului” - P. Goma vorbește despre întâlnirea noastră din 1987, când l-am invitat să sărbătorim publicarea romanului **Al doilea mesager**, pe care îl recomandase la Editura Albin Michel.

„Chiar în momentul în care sărbătoream cartea (cea care făcuse dintr-un scriitor adevărat un om) lipseau autorii-morali ai ei”, scrie P. Goma. Afirmația nu era întâmplătoare. P. Goma o repetă: „Chiar în timpul stropirii cărții care te făcea om...”

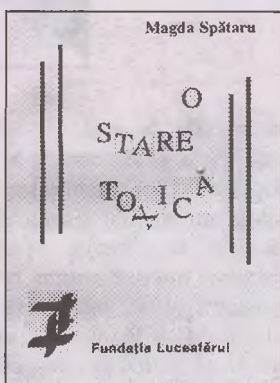
Mi-am amintit că prin Ducești se folosea expresia: „Ei! Acum te-am făcut om!” Adică, ai ajuns și tu în rândul oamenilor! Iată!, mi-am zis eu. A trebuit să vin la Paris, să-l cunosc pe P. Goma și să devin și eu, bietul de mine, „un om adevărat”.

Cutezanță! Aroganță! Insolentă! Paul Goma nu poate fi acuzat de: narcisism, nombrilism, solipsism, megalomanie, egolatrie sau delir de grandoare! Narcis (pedepsit de zeița răzbunării Nemesis), când s-a privit în apa fântânii, s-a îndrăgostit de sine și a murit de durere că nu a putut ajunge la tânărlul zărit în apă. Paul Goma, când se privește în oglinda izvorului, nu se mai vede pe sine, ci pe **Eu, Supremul... Creatorul!** P. Goma se află într-un grotesc absolut (un monarh al ridicolului) și reacția mea nu poate fi decât aceea de ... zâmbet tolerant.

INTRIGĂ ȘI IUBIRE, MIGDALE AMARE

de GEO VASILE

Este limpede că Magda Spătaru se află la o răscruce existențială, dovadă diagnosticul ce și-l dă încă din expresiv-ineditul titlu al cărții sale de versuri, „O stare toxică”. Așa cum aflăm din „fișa” introductivă semnată de Dan Grigorescu, poeta

a evoluat de la „poezia întrebărilor esențiale” din primul volum spre un contrapunct al replicilor grave, înțelesurile având „un miez mai dureros”. Adevărul e că autoarea încă își potrivește vocea pe o gamă colocvială, comunicarea având loc în numele unui neostoit complex de superioritate. Umiliința jucată e de cele mai multe ori mimetică. Confesiunea în cheia fugii este pentru Magda Spătaru o retragere în ironia compactă, în tehnica oximoronului supravegheat și produs de inteligență. Marcată de teama și pudoarea căderii în melodramă și idilă de larg consum, poeta evită programatic sinceritatea neinteresantă d.p.d.v. estetic. Rămâne o lucidă ce preferă strigătului visceral reflexul rece, elaborat, ludic al depoziției lirice. De „o stare toxică” suferă nu numai poeta, ci și veacul, ale cărui rele, d.p.d.v. feminin, ar fi: efectul nivelator al colectivismului, dezmembrarea identității, marea deziluzie a cuplului, logica adaptării la compromisul generalizat. Pe acest fundal poeta hamletizează emoționant în „De ce”, „Limită”, nu fără a desolemniza contextul interogațiilor prin cuvinte sau versuri brutale ca dușul rece al trezirii din transă. Perenul balans al poemelor de „intrigă și iubire” se degajă ca metaforă centrală a cărții, din dublul limbaj ce acoperă duplicitatea impulsului: elanul iluziei și pasul înapoi, glisarea analitică. Este chiar traseul accidentat și dureros al dezintoxicării de un inițial **innamoramento**, cale ce presupune momentul **adevărului** și al **vieții**, triadă ce constituie nucleul inspirator al poemelor.

Uneori poeta se-ndură să-și recunoască erorile, orbirea pasională și fragilitatea, ca de pildă în „Risc” sau „Be my guest”. Emoția veritabilă topește carapacea justițiariei, denunțul teribilist în contra infernalului l'altre trecând în plan secund. Aflăm astfel că Magda Spătaru nu s-a născut gata echipată și înarmată ca Pallas Athena cea invulnerabilă: „adună-ți rechini/să-mi foarfece-n sânge/orice urmă a ta/în lumini se răsfrânge./orice șoaptă pe care,/ți-o păstrezi, încă,/icoană,/pe tâmpla mea stângă.” Și totuși ca protagonistă în propriul recital, poeta nu rezistă ispitei de a poza în eroică victimă, mutter-courage a iubirii. Sau într-o proteică figură a solitudinii aproape funerare dintr-un scenariu al dispariției ce include o bună doză de disperare testamentară. Fapt e că dezintoxicarea are loc în direct, ca o smulgere, cu țesuturi ca tot, din mrejele amăgirii, ca o „Limpezire”: „În timp ce vedeai,

milimetric./cum privirile tale făceau,/în suflul meu./explozii solare./eram din ce în ce mai slab cotată/la bursa ta de valori./Iată singura logică/pentru care am rămas neconjugată/cu visele tale, comori./Este, domnule domn./aceasta./ultima dinamită/pe care o bem împreună./În rest, ce să-ți spun?/... să ai o zi bună.” La un moment dat în partida jucată, **partenerului** i se substituie numerosul partener colectiv, pe care poeta nu pregetă să-l acuze de opacitate, narcisism, lipsă de imaginație, inaptitudine de a se iluziona sau provo-

ca un scandal metafizic: „Pe stradă, în loc să întrebe cât e ceasul/nimeni nu s-a oprit vreodată, mirat./să întrebe dacă în perfecțiunea sa./a fost sau nu, Dumnezeu, complexat?!” Sigur că Magda Spătaru nu și-a găsit încă timbrul poetic inconfundabil, dovadă fiind tentația discursului teatral, unele accese de limbaj scientist sau juridic, poante romanțioase, accente eminesciene sau neoclasece de un epigonism reverențios. („Soare de toamnă, noaptea” sau „Poli”). Important e ca Magda Spătaru să se ia în serios ca poetă, de vreme ce ne-a convins că toxinele din „O stare toxică”, cum ar fi abandonul, contratimpul, ravagiile rupturii în câmpia sentimentelor, repercutate în viața fiecăruia, alterează însăși frumusețea lumii, desfigurând natura, timpul, percepția Creației. Întru deruta sufletului nostru, poeta semnează foarte învăluitoarea rețetă „I make you happy” un poem antologic, ce agrementează dinamica ludicului cu profunzimea ironiei spirituale. Cu gust și parfum de migdale amare.

* Spătaru, Magda. **O stare toxică**. Buc, Fundația Luceafărul, 1997, 80 p.

AȘTEPTÂNDU-L PE DOMINIC

de ADRIAN DINU RACHIERU

Curios, romanul lui Dumitru Matală¹ n-a stârnit - cel puțin până la această oră - nici o reacție. Absența ecoului critic s-ar putea explica în multe feluri. Dar nu de explicații ducem noi lipsă. Oricum, principalul motiv rămâne, credem, haotismul difuzării, aici - nu spunem o noutate - întâmplarea guvernează. Trecând însă peste capriciile difuzării întră în joc o puzderie de calcule care țin, neapărat, într-o viziune bizantină asupra vieții literare, de culisele ei forfotitoare. Ignorarea lor te expune unor situații belicoase. Iar ereditatea acestor adversități este de o eficiență teribilă. Știind noi toate acestea și căzându-ne în mână, aproape întâmplător, recunoaștem, ultimul titlu propus de prozator, ne încumetăm să ne pronunțăm și prin această cronichetă. Mai ales că romanul e bun, o spunem apăsător, și completează o listă care vadește nu doar hârmicie, D. Matală fiind autor a zece cărți (după socoteala noastră). Ele alternează interesul pentru romanesc cu apetitul nuvelistic încât **Împărțirea la trei** poate fi, până la urmă, prin structura triadică, și o colecție de nuvele, fiindând însă - logic și naratologic - în rama romanului.

Dincolo de suspiciunea critică care, văd, rezistă în jurul cărților lui D. Matală, trebuie să recunoaștem că ultima apariție ar merita un alt tratament. Prin molcomeala frazei și preparativele lente, prin stratul greoi și firavele intenții simbolice, **Împărțirea la trei** este un roman „în așteptare”. El nu vrea să dezlege vreun subiect, ci să încercuiască precaut „realitatea pipăibilă”. Jonglează cu presupuneri și urzeala epică adună un fascicol de raționamente. Încât ceea ce pare prietenia dintre doi bărbați (Dominic-Fabian) sfârșește în faimosul triumfi erotic. Cei doi se refugiau la **Ursus**, o tavernă în care se punea țara la cale, pălăvrăgindu-se fără istov. Energic și autoritar, Dominic era un agitator. El pozează în tribun, ține expuneri docte (împănate cu citate din Aristotel), lansează apeluri vibrante; arde, așadar, „la para ideilor înalte”. În replică, Fabian este îndatoritor și credul; împarte cu Miruna mansarda conjugală, eșuând într-o camaraderie (și ea, vulnerabilă). Fiindcă

refuzul Mirunei de a se înrola „în folosul cauzei”, aparenta ei cumițenie (inflexibilă însă, doritoare de apolitism) suferă o spectaculoasă metamorfoză. Cea care era de găsit mereu în același loc oferă - nuanțat - „surpriza”, o dată cu izbucnirea revoltei. Trebuie să spunem că romanul lui D. Matală poate fi citit ca o carte a Revoluției. E drept, ritmul e departe de a fi alert, înaintarea epică se face cu voite poticneli și ocoluri, cu o bolnăvicioasă grijă pentru precizie (autorul, în permanent dialog cu cititorul, încearcă să evite cuvintele „azvârlite” ori nuanțele nedorite). În pofida rețetei postmoderniste, plutind în pluralism și indeterminare, timid testată însă, afișând un jucăuș multiperspectivism, cartea în discuție poate fi, în primul rând, „romanul lui Fabian”, fiind de adevăruri inutile. Adică al observatorului, condamnat să „vizioneze” Revoluția Lumea, vorba autorului, nu mai avea răbdare, zvonistica dă în clocot, piața „în balans” și mulțimea ațâțată grăbesc „trenul lui Dominic”, devenit brusc și pentru scurtă vreme „cetățeanul prim”. Și beneficiind de funeralii de rangul întâi. Se ivește FURT-ul (ca emanație a Revoluției), noii guvernanți își fixează reședința la Casa Albă, Miruna - în rolul mătușii - se va devota memoriei lui Dominic, așteptat și divinizat acum, sfârșind prin a fi hăcuită (taxată drept „descreirată”). Iar Fabian, cu exercițiile sale de lașitate, se reîntoarce la străvechea-i slujbă, suspectat de a-l fi asasinat pe mentorul și prietenul său, anchetat diabolic. Construit ingenios și manevrând, printr-un simpatic joc al ipotezelor, alternative epice care par a se anula reciproc, romanul lui Dumitru Matală câștigă și un firesc crescendo. Dacă va avea parte de o lectură atentă, prozatorul va sparge „greva tăcerii” și nemeritata suspiciune. **Împărțirea la trei**, fără a-l propulsa pe D. Matală în prima linie, oferă argumente în acest sens. Oricum, străin de narcisismul de grup (ca trambulină în viața literară), prozatorul pare a urca în top.

¹ Dumitru Matală, **Împărțirea la trei**, Ed. Eminescu, 1996.

CAZUL STERE

de MIRCEA ANGHELESCU

*Mi-a căzut în mână un volum de cronici, interviuri și amintiri dedicate personalității lui C. Stere, apărut la o editură din Chișinău despre care știu foarte puține lucruri (că a publicat anul trecut un excelent volum de eseuri ale scriitorului basarabean Andrei Țurcanu, cu un titlu care mă lasă visător, **Bunul simț**, și că are în pregătire un mare dicționar enciclopedic românesc); volumul mi se pare întru totul remarcabil și, deși nu știu ce eficiență practică poate avea recomandarea mea, cred că e necesar să-l semnalez cititorului și specialistului din țară.*

Cartea vădește de la început o intenție recuperatorie, pe care **Argumentul** editorului, cercetătoarea Maria Teodorovici din Iași, o manifestă explicit și chiar cu inflexiuni patetice, lesne de justificat când e vorba

Stere: „... cazul său repetă, prin înălțimea idealurilor, prin tăria în suferință, prin spiritul de sacrificiu și, mai ales, prin dramatica ostracizare, mitul cristic, perpetuat de-a lungul istoriei de toate cazurile cunoscute în care umanismul de cea mai înaltă esență spirituală și morală a fost anihilat de asaltul teluricului”. Deși fervoarea justificării ar putea duce la presupunerea că e vorba de o antologie partizană sau chiar necritică, cele peste trei sute de pagini dense ale volumului însumează o selecție reprezentativă din mai tot ce s-a scris despre Const. Stere, atât ca om public, cât și ca scriitor. Textele sunt împărțite în patru mari capitole: interviuri („nota dominantă a acestor relatări o constituie surpriza plăcută, senzația copleșitoare dată de forțe, energia, siguranța de sine a omului...”), cronici și comentarii la apariția volumelor din ciclul **În preajma revoluției** („comentariile au ca numitor comun senzația de revelație literară...”), sintezele ulterioare (care consfințesc, din perspectiva ansamblului, locul scriitorului în epocă) și portretele schițate la despărțirea de personalitatea extrem de vie a celui considerat un mare nedreptățit, care „vin să completeze imaginea mozaică, dar de o măreție unică, a acestui om extraordinar, văzut mai ales dinspre latura sa de scriitor.” Că nu e vorba de o simplă culegere encomiastică se spune explicit, chiar dacă într-o formă oarecum abuzivă din punct de vedere lexical, în finalul acestui **Argument**: „Am dorit să realizăm un memento concret, merit să reînvie o existență exemplară (cu tot cortegiul de reacții la apariția scriitorului), să țină trează conștiința că (! - n.n.) Stere trebuie mereu rețut și niciodată uitat” etc.

Și într-adevăr, selecția cuprinde nu numai textele superlative, ci și pe cele care mărturisesc unele rezerve, precum cel al lui Lovinescu, care considera că ultimele trei volume ale ciclului „pot fi înlăturate nu numai fără pierdere, ci și cu mare câștig” (semnalez că aceste pagini n-au apărut doar în **Adevărul** din 1 mai 1937, ci și în volum, în **Istoria literaturii** din același an, unde sunt mai accesibile, sau al lui Pompiliu Constantinescu, și el de părere că „fuziunea între pamflet, roman și cronică nu se realizează în ultimele două vo-

lume” (e vorba de **Ciubărești și În ajun**) și regretând că „acest material bogat și extrem de interesant n-a fost utilizat pentru memorii directe”; nu însă cronică lui Ov. Papadima, probabil cel mai ostil comentator al ciclului, într-un articol (**Tristul anacronism al epiceii lui C. Stere**, în **Gândirea** și apoi în volumul din 1943), care are însă meritul de a pune în evidență cauza impresiei generale de memorialistică neprelucrată produsă de acest ciclu, și anume tehnica lineară a construcției epice, „monotonă înșirare de boabe pe același fir”, și nici recenzia lui Ion Chinezu la vol. V din seria romanelor lui Stere, apărută întâi în **Gând românesc** și apoi în vol. **Pagini de critică**, unde, recunoscându-se importanța dimensiunii spațiale introduse în literatura noastră, se fac totuși unele rezerve asupra mai multor defecte de gust (naivități, romantism diluat și „hamletism de pension”) și chiar de limbă, neglijențe inacceptabile la un scriitor cu o asemenea statură (mândrie indomptabilă, debordată din apelurile, era greu de recunoscut pe tânărul ș.a.). Ardelenii nu sunt, în general, entuziasmați. Semnificativ este și faptul că, deși avem acum la îndemână și jurnalul, și corespondența lui Rebreanu, ca să nu mai vorbim de numeroasele lui recenzii și comentarii la fenomenul literar, numele lui Stere, ca romancier nu apare în nici un fel sub pana marelui său contemporan, cu care - într-un fel măcar - emula.

Ceilalți în schimb, regățenii, în special criticii care deplânseseră absența (sau modestia) romanului nostru, nu-și precupețeau cuvintele și admirația în fața forței telurice care se manifestă în șuvoiul de pagini revărsat din prea plinul unei vieți și unor neîmpliniri niciodată mulcomite, sfărâmând în calea lor și prejudecăți de ordin compozițional și estetic, și canoane ale genului, în numele unei divinități încă nenumite, dar de pe acum prezentă în altarul noii literaturi: personalitatea, puterea de a fi tu însuși, în ciuda împrejurărilor și a modei, tiranice doar cu cei slabi. G. Călinescu de

pildă: „Remarcabilă din capul locului în romanele dlui Stere este enormitatea materialului uman și puterea de a aduce pe scenă, fără confuzie, un număr incalculabil de persoane. Nu există roman românesc în care să mișune atâta lume tipică și ai cărui pereți să fie acoperiți de un număr așa de copios de portrete. Galeria este imensă și arta pictorului magistrală prin simplitatea desenului și a culorii. În câteva linii rezeși și gesturi fugitive, omul este prezentat în toată realitatea lui sufletească...”. Sau Mihai Ralea: „E un roman de mentalitate socială, de atmosferă. E descrierea unei stări de mulțime, a unui suflet colectiv. În acest gen, doi scriitori au reușit mai ales: Zola și Tolstoi. Se poate spune că d. C. Stere nu rămâne inferior” (mai mulți critici trimit la Tolstoi în legătură cu această impresie de mișcare uriașă de mase). Și continuă: „D.C. Stere e un mare creator de viață... măiestria portretisticii sale bogate... uriașa ei experiență într-o viață excepțională... o esență goetheană prin complexitatea și optimismul ei creator...”.

Sau chiar Mihail Sebastian care, în ciuda neplăcerii cu care contemplantă acest roman „mesianic”, cu teză, populat cu personaje din familia eroilor lui Ibsen, îi recunoaște „un dar viguros și obiectiv de a privi oamenii, de a-i realiza epic, de a desena un portret, de a studia un caracter, de a evoca o atmosferă”. Sunt și alte texte remarcabile între cele alese de dna Teodorovici pentru acest volum, și între ele trebuie semnalate desigur cele ale lui N. Manolescu și marele capitol al lui Mihai Zamfir, din cartea sa **Cealaltă față a prozei**, unde examinează condiția romanescă a ciclului lui C. Stere din perspectiva legilor implicite ale genului, confruntându-l cu structurile narrative generatoare de „spațiu”. Aș fi adăugat acestor texte, judicios alese, și câteva pagini din reconstituirea biografică a lui Z. Ornea, în special din ultima parte a vol. II, unde se reface drumul și se caută câteva din explicațiile târziei reveniri la literatură în noua ipostază de autor de romane. Discutate și argumentate mai ales sub raport biografic, aceste pagini - cu istoria reeditărilor, a încercării de traducere ș.a. - nu sunt fără importanță chiar pentru înțelegerea celorlalte texte critice pe care volumul de față le include, căci **În preajma revoluției** a fost și un eveniment politic și public, nu numai unul literar, iar cartea dlui Ornea, abundentă și plină de simpatie, reface foarte sugestiv această ambianță. Omul Stere, apoi, păstrat într-un fel de textele selectate în secțiunile de început și de sfârșit ale cărții într-o zonă hieratică, plină de demnitate și de elogii, a fost o personalitate plină de viață și de contradicții și mă întreb dacă figura lui, așa cum apare în paginile romanului memorialistic **Dinu Milian**, al lui C. Mille, nu l-ar fi amuzat și n-ar fi dat cititorului o idee mai plastică despre prezența lui reală.

Oricum însă, fiecare cititor are posibilitatea să îmbogățească selecția cărții prezentate de dna Teodorovici din chiar bogata listă bibliografică de la sfârșitul antologiei, peste trei sute de titluri de recenzii, cronici, interviuri, portrete și necroloage, care arată, dacă cifrele pot arăta ceva în acest domeniu, că nici omul politic, nici romancierul, n-au fost neglijați de contemporani. Cum se vede, ei nu sunt neglijați nici de posteritate.

* Constantin Stere. **Victoria unui înfrânt**, ediție îngrijită și bibliografie de Maria Teodorovici, Chișinău, Editura Cartier, 1997, 332 p.

HAIG ACTERIAN ȘI FILMUL

de MANUELA CERNAT

Stingheră în raftul unei biblioteci, am descoperit o carte absolut fascinantă, apărută în urmă cu trei ani **Dragoste și viață în viața în lumea teatrului**. Sub acest titlu poate prea comercial, Arșavir Acterian a reunit extraordinara corespondență a fratelui ei, Haig Acterian, cu Marietta Sadova. De dincolo de vreme, scrisorile tânărului regizor de teatru către actrița care avea să-i devină soție, ne dezvăluie un formidabil talent literar, o personalitate artistică de anvergură europeană, un spirit analitic pătrunzător și nu în ultimul rând un suflet romantic, nebunește îndrăgostit de femeia visurilor lui. „De când te-am zărit, din ziua când eu am simțit ceva în mine nou, neașteptat și totuși deplin ca un cerc, de atunci m-a posedat suferința.” Suita scrisorilor înflăcărâte adresate de Haig Acterian unei actrițe cu șapte ani mai în vârstă - „cunoscută arsură biciului de foc” - are pe alocuri savoarea unui adevărat roman de dragoste.

Un straniu destin reunește postum în actualul peisaj editorial **Jurnalul** lui Mihail Sebastian și corespondența lui Haig Acterian. Cei doi s-au cunoscut, au avut prieteni comuni. Fiecare a iubit obsesiv câte o celebră vedetă a scenelor bucureștene, deja căsătorită cu altcineva. Mai norocos, Acterian a izbutit s-o divorțeze pe Marietta Sadova de Ion Marin Sadoveanu și să o ia apoi de soție. Printr-o crudă ironie a

soartei, lumea evocată în **Jurnalul** lui Sebastian și în **Corespondența** lui Acterian este aproape aceeași. Spun cruda ironie pentru că au aparținut amândoi unor minorități etnice. Pe primul istoria l-a pus în situația de persecutat. Celui de al doilea, „nerozia” politică i-a adus o stupidă și prematură dispariție: arestat în urma rebeliunii legionare și condamnat la doisprezece ani de închisoare corecțională, după doi ani de pușcărie, „în care timp a finisat o monografie despre Molière” (pe vremea aceea, condițiile erau mai omenoase decât sub comuniști, remarcă ironic coordonatoarea volumului), regizorul a avut dreptul să fie eliberat „cu condiția să plece pe câmpul de onoare și să se reabiliteze prin acte de bravură sau prin moarte”. La 8 august 1943, „lăcomia proiectilelor îndârjite”, pe care le pomenea înfiorat în ultima scrisoare către Marietta Sadova, îi retezau firul vieții. Avea doar 39 de ani. A pierit atunci, inutil, unul din marii intelectuali ai României. Jumătate de secol, numele lui a fost, pe nedrept uitat și ignorat. Vina de a fi fost legionar, vină ispășită de altfel cu prețul vieții, nu justifică tăcerea pogorâtă asupra strălucitului director al Teatrului Național din București pe care incandescența corespondență ni-l relevă și ca un pasionat admirator al cinematografului. Cu ochi atent, el îi urmărește evoluția și pronosticurile îi sunt infailibile: „Cinematograful

sonor a luat proporții fantastice” - scria el în 1927. În America și chiar în Europa nu se mai lucrează nici un film. Activitatea este concentrată la Hollywood pentru filmul sonor. La toamnă se trimit vreo patru-cinci în Europa. Din cauza lipsei de producție, cinematografele în Europa se închid și cele care rezistă sunt numai cele cu instalații sonore. La noi, cinematografele se închid. Faliment și moratoriu. Dacă nu vor fi unii deștepți ca să-și aducă instalații sonore, e dezastru. N-au ce să dea la iarnă publicului.”

Atras de mirajul ecranului, tânărul regizor de teatru profită de șansa unei călătorii de studiu în Austria și Italia, ca să se inițieze în arta filmului: „dacă voi face practica de regie acolo, adică învățatură, voi lovi o situație în filmul sonor. Cred că întrunesc toate calitățile: regie teatrală, fotografie, ritm, muzică. Moissi⁽¹⁾ declara că nu sunt în Hollywood încă regizori pentru filmul sonor, și ajunsesse el prin faptul că e actor, să le arate chițibușuri teatrale. Perspective, perspective pentru noi.”

Ajuns la Viena în 1929, Acterian o ține la curent pe adorata sa Marietta cu evoluția tehnică a cinematografului: „Mă preocupă ton-filmul. E o mare descoperire, extraordinar de impresionantă. Însă dacă se va da acolo (la București, n.n.), vei observa un lucru pe care nici o invenție de pe lume nu o poate repara... în filmul sonor, în clipa când actorul deschide gura să vorbească, există o sutime de secundă (clipa de înregistrare, cred), între sunet și emisiune. Așa cum în filmul mut trebuie un anur **tempo**, pe care cel care înregistrează la mână trebuie să-l aibă după tempo-ul acțiunii, mișcării de pe scenă, tot așa ar trebui și aici, ceea ce însă pentru **vorbă** e irealizabil. Doar personajul viu în fața spectatorului dă iluzia completă. De aceea, teatrul va rămâne și filmul va deveni un fel de gramfon...”

⁽¹⁾ Celebru actor de teatru european (1880-1935) care a vizitat și România.

teatru

LA GALAȚI, «CELESTINA»

de REMUS ANDREI ION

În prag de „Festingal”, la Galați, Adrian Lupu a lansat o premieră, așa cum ne-a obișnuit. În această toamnă este vorba de „Celestina”, un text spaniol lansat prin secolul XV spre sfârșit, atribuit în mare măsură lui Fernando de Rojas, dar prelucrat substanțial pentru Galați de Adina Zeev, care este autoarea preferată de Adrian Lupu pentru spectacolele lui. Afișul spectacolului face un act de dreptate, precizând, cum de foarte puțin ori se întâmplă în teatrele românești, că spectacolul este realizat de o echipă exact așa: „Un spectacol de Adrian Lupu - regia artistică, Iosif Herțea - muzica, Raluca Ianegic - mișcarea scenică, în scenografia Vioarei Bara.” „Celestina” a ieșit un spectacol atât de reușit datorită echipei. Actorii preferați de Adrian Lupu sunt și cântăreții instrumentiști după ritmurile lui Iosif Herțea pe elementele scenografice propuse de Vioara Bara, rostogolit, săltăreț, diafan, agitat, după cum o cerea scena în pantă și Raluca Ianegic. Compoziția teatrală de la Galați se încheagă prin harul actoricesc al Ioanei Citta Baciu, interpreta Celestinei.

Fernando de Rojas a scris o tragicomedie foarte lungă, vreo șaisprezece acte, pe care a intitulat-o pe larg „Cartea lui Calisto și a Melibeei și a bătrânei curve Celestina”, dar tonul piesei îl dă Celestina, o codoașă simpatică în felul ei, cu limbă meșteșugită, gata să încurce și să descurce orice pentru ceva parale, vestită pentru dezmațurile tinereții, dar și pentru felul în

care a însănoșit sau încurcat mințile oamenilor golindu-le punga.

Rojas, un evreu creștinat, **converso** pe limba vremii, pune de toate în povestea lui: arta înșelătoriei, ceva magie și mister, o pătimașă poveste de dragoste la prima vedere, intrigi familiale, crime premeditate, spaima de inchiziția catolică, totul într-un limbaj șugubăț care nu ocolește poftele, șiretenia și chiar perversitatea. Piesa nu se ocupă foarte tare de moravurile vremii, cât creează un personaj, al codoașei, iubit și temut de popor, alungat și curtat de bogați la nevoie.

În redramatizările contemporane se preia povestea codoașei Celestina, care intervine în dragostea neîmplinită a tinerilor Melibee și Calisto, plus limbajul colorat și dialogul savuros. Acestea sunt și lucrurile care atrag publicul. Și la Galați, Celestina, pe de-o parte, și cei doi servitori ai îndrăgostitului Calisto, vorbesc destul de colorat, folosec cuvinte cu multe înțelesuri, arhaisme sau pilde șugubețe, auzim prohab, boșorog, pocinog, puță, târnosit, buci, baștani, aghioase, barosani, miere etc. Pentru Celestina „bordelul ei e lumea toată”, bătrâna codoașă e gata oricând să găsească un băiat femeilor însingurate și un loc calduț pofcioșilor. Pe lângă intrigile pe care le țese pentru a-i aduce pe Calisto și Melibee unul în brațele altuia, Celestina trebuie să facă față uneltirilor servitorilor lui Calisto, care vor să o

jefuiască, să calmeze spiritele încinse de prejudecăți ale doamnelor de curte sau să împace orgoliul puțin rănit a două fete care îi țin trena. La nevoie, Celestina, ca orice codoașă cu faimă, poate invoca spiritele, nu degeaba este mereu urmărită de un personaj numit Luna, cu fața văruiată și o vioară ce acompaniază tragic povestea. Finalul este negru, crime în serie făcute parcă pentru a dezlega un blestem. Celestina este ucisă de servitori, băieții ei preferați, pentru că nu s-a lăsat jefuită, servitorii mor și ei peste noapte într-o baie de sân. Calisto, după prima noapte de îmbrățișări cu Melibee în grădină, este omorât de paznici. Melibee, și ea își cere moartea. „Cercul se închide în moarte”, este ultima replică din text.

Tot spectacolul este construit parcă pentru a urmări o poveste tragică spusă de cel mai trist personaj: Luna, care scoate sunete din vioară și vorbește sau cântă silabic. Construcția scenică este plină de elemente aproape citate din alte montări ale regizorilor români contemporani, dar și teatrul nu este altceva decât un prelung citat. Singura poticnelă în mersul spectacolului este podeaua scenei, care ori bocăne ori are ecou. Are nevoie de ceva cuie în plus, probabil.

În distribuție există un domn, Petru Păpușă, interpret al lui Sembroni, unul dintre servitori, în plus și prim asistent de regie. Petru Păpușă este un actor uimitor: nu se prea înțelege ce spune, cuvintele i se amestecă în gură, la fel parcă și literele, dicția îi este balmăjită, dar puternică și incredibil de expresivă. În plus toată ființa acestui om transmite o poftă de joc ieșită din comun, deloc supărătoare, ba chiar atrăgătoare. Păpușă are un comic natural, înăscut, nescandalos, fără caraghioslăcuri. Iar privirea, ochii strălucesc de viață, cuceresc.

Partea actoricească din „Celestina” are forță în primul rând prin jocul plin de eleganță, frumusețe și dăruire al Ioanei Citta Baciu, iar apoi prin farmecul lui Petru Păpușă.

REȘITA ÎN ZECE DIMENSIUNI

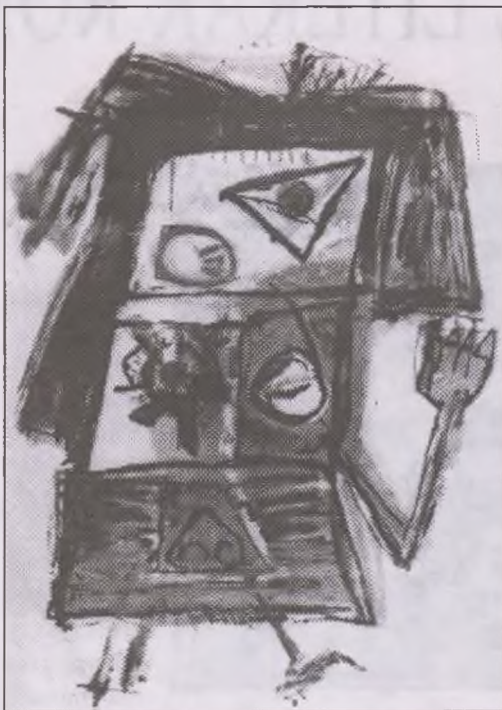
Colocviile „George Coșbuc”

În zilele de 9, 10, 11 octombrie a.c. s-a desfășurat ediția I-a, 1997, a Colocvillor „George Coșbuc”, Bistrița-Năsăud.

Organizate de Ministerul Culturii, Inspectoratul pentru Cultură al județului Bistrița-Năsăud, Biblioteca județeană, Muzeul județean, Primăria municipiului Bistrița, Revista „Minerva” și desfășurate în elegantele săli ale Primăriei și Casei de cultură Municipale „G. Coșbuc”, manifestările au propus ca teme: „Tradiție, modernitate și post-modernism în poezia românească”, „Coșbuc - nouă lectură” și „Revistele literare și receptarea postdecembristă a poeziei”.

În acest cadru, s-au prezentat și lansat cărți noi, s-au produs recitaluri muzicale având ca protagoniști pe muzicienii: AUREL MARC - oboi, CRISTINA MUREȘAN - pian, LIVIU JUCAN - clarinet, DĂNUȚ MESAROȘ - oboi, ORLANDO CORĂBIAN - fagot, de la Academia de Muzică „Gh. Dima” din Cluj, recitaluri poetice cu participarea extraordinară a actorilor: LUCIA TOMA, MARIA SELEȘ, MARIANA MÜLLER, RUSLAN BÎRLEA, MARIA MUNTEANU, de la Teatrul Național Cluj, și ADA MILEA de la Teatrul Național Tîrgu Mureș.

S-a desfășurat și un concurs național de poezie, unde, un juriu format din CORNEL MORARU - președinte, MARIN MINCU, ALEXANDRU CISTELECAN, VALENTIN TRĂȘCU, ION MUREȘAN, GEORGE VULTURESCU, DUMITRU MUREȘAN, IULIAN BOLDEA, CORNEL COTUȚIU, RODICA

Număr ilustrat cu reproduceri după litografii de Rodica Lomnășan

BARNA și ALEXANDRU-CRISTIAN MILOȘ, a decis să acorde următoarele premii: PREMIUL „OPERA OMNIA” - AUREL RĂU; Premiul I - SORIN O. MUREȘANU - BISTRITĂ, Premiul II - ex aequo - NINA VASILE - București și ALINA GĂNARU - Bistrița; Premiul III - MUSCALU IONEL - Giurgiu; Premiul revistei „POESIS” - IOAN ADRIAN POPA - Alba Iulia; Premiul revistei „MINERVA” - MORCOVESCU ȘERBAN - Baia Mare.

Juriul a mai considerat că e necesar ca din vrafurile de manuscrise primite, să nominalizeze și să acorde meritate DIPLOME DE ATENȚIE, următorilor: ZAHARIA FLORINA - Galați, ADINA HUIBAN - Vaslui, GINA ȘERBĂNESCU - Ploiești, NEGOCU GABRIELA RALUCA - Târgoviște, SCHIRGER IOSEFINA - Drăgășani - Vîlcea, NORBERT PETROVICI EMANUEL - Sighetu Marmăției, RALUCA ANDREESCU - BUCUREȘTI, ȘIMON ILIE GRAȚIAN - Beclean.

Achiziționări

Ministerul Culturii anunță editurile publice și particulare că achiziționează pentru biblioteci cărți în afara celor oferite până în prezent. Editurile sunt rugate să depună ofertele la Direcția Cultură Scrisă până la data de 10 noiembrie 1997. Acestea vor cuprinde numele autorului, titlul, prețul și numărul de exemplare disponibil.

● Antologia de proză cipriotă

Antologia de proză cipriotă, publicată zilele acestea de editura Omonia, reprezintă neîndoiește o premieră pentru cititorul român. Este primul contact cu o literatură cristalizată ca o voce distinctă în galeria literelor europene în acest secol. Cele 25 de proze scurte, selectate din creația celor mai reprezentativi scriitori, de la clasici până la autori care au debutat în anii '70, punctează etapele principale ale evoluției acestui gen în Cipru, relevând caracterul aparte al unei literaturi asupra căreia vitregiile istoriei și-au pus

o pecete inconfundabilă. Ele surprind prin bogăția și insolitul tematicii, prin varietatea stilurilor, prin diversitatea tendințelor. Cititorului român i se deschide astfel o fereastră spre o țară și o cultură aflate la o distanță de peste 1000 de km, dar, ca spirit, indiscutabil mult mai apropiate și familiare.

O amplă schiță cronologică a literelor cipriote, din antichitate până azi, amănunțite note bio-bibliografice consacrate scriitorilor antologați, precum și prefața semnată de un cunoscut critic literar din insulă, Yannis Katsouris, înlesnesc familiarizarea cu universul literar cipriot. Antologare, tabel cronologic și note bio-bibliografice - Elena Lazăr.

„ZILELE CULTURII” LA REȘITA

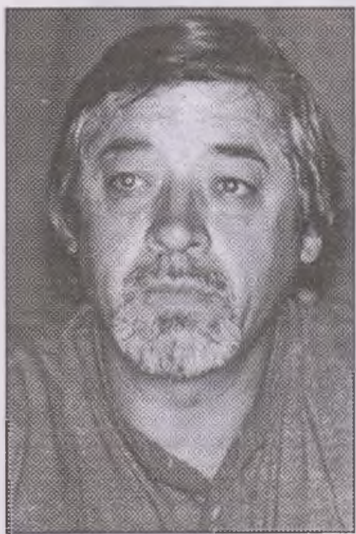
În perioada 03-12 Noiembrie 1997, Casa de cultură a sindicatelor Reșița organizează, împreună cu Inspectoratul pentru Cultură al Județului Caraș-Severin, „ZILELE CULTURII” la Reșița.

În această amplă manifestare culturală, desfășurată sub genericul „REȘITA ÎN ZECE DIMENSIUNI”, sunt cuprinse spectacole, vernisaje de expoziții (carte, artă plastică, filatelie) colocvii, mese rotunde, recitaluri, întâlniri cu personalități din domeniul culturii laice și religioase etc. În același timp figurează un număr însemnat de lansări de cărți și întâlniri cu diverse edituri.

SCRIITORUL BASARABEAN ȘI PROBLEMA SINCRONIZĂRII VALORICE ÎN CONTEXTUL LITERAR ROMÂNESC

de LEO BUTNARU

dulcea captivitate a scrișcetitului, „captivitate” care m-a eliberat, sper, din ignoranță și mi-a trasat destinul în ariile verbelor românești care, spunea poetul, și ele sunt patria noastră.

Cam atât i-am răspuns colegului meu, fiind convins că atare confesiuni, simple și sincere, le-ar putea face mai mulți confrăți de-ai mei într-un scris din partea stângă a Prutului. Însă, revenind la Chișinău, simți în continuare obsesia acelei întrebări de parcă ar fi insistat la un răspuns mai amplu. Și, iată, încerc să-l formulez.

Consider că literatura română mi-a oferit posibilitatea de a fi și acolo, în Basarabia, la curent, prin sensibilitate și instruire, cu sistemul de manifestare a esteticii moderne, în general. Apoi, dacă îmi este permis să mă consider și eu un slujitor al literaturii române, sigur că nu sunt unul care cere să i se recunoască anumite merite, ci acelea care încă ani și ani are a recunoaște meritele atâtor scriitori mari, care au lăsat cărți fundamentale, ce aparțin unui viitor nelimitat. Cât privește prezentul literaturii noastre - consider că avem dreptul să generalizăm, fie și din considerentul că la Chișinău a fost fondată și funcționează o Filială a Uniunii Scriitorilor din România - deci, acest prezent reprezintă un relief valoric divers, uneori accidentat. Timpurile în care trăim sunt mult mai proteice și deja exegeții nu mai operează cu epoca, să zicem, ci cu ocaua câtorva ani care, parcă, ar avea ceva comun între ei. Se schimbă

În numărul 3 din anul 1992 al prestigioasei reviste *Lettre internationale*, înțeleptul prozator Radu Tudoran făcea următoarea modificare: „Cum Stalin deportase în masă populația românească, aducând ruși care astăzi fac război basarabenilor, îmi închipuiam că limba e moartă cu totul, până ce anii trecuți am auzit-o cu surprindere, renăscută din propria ei cenușă, mai vie și mai frumoasă decât puteam s-o visez vreodată. Nu cred că în istorie există un alt exemplu de atâta tenacitate. Cu toate deportările, cu toate transplantările străine, milioane de oameni vorbesc astăzi în Basarabia limba mea, suptă de mine odată cu laptele mamei pe care o binecuvântează pentru această dumnezeiască moștenire.”

Probabil, venerabilul și generosul prozator care ne-a binecuvântat tenacitatea cunoștea și faptul că în această limbă, păstrată și apărată cu perseverență și jertfă obligatorie pe durata a circa 50 de ani de izolare de izvoarele și albiile sale firești s-a scris literatură românească. De ce nivel, în ce condiții a existat această literatură va răspunde istoria literaturii. Eu, însă, vreau să subliniez doar că cei mai buni condeieri din Moldova de Est, înterriverană, prutonistrează, s-au străduit să onoreze un criteriu valoric general valabil de scris cu adevărat românesc, anume din acest considerent ei, colegii mei, făcând tot posibilul pentru a se ține la curent cu procesul literar din Țară, în pofida interdicțiilor, umilintelor și opresiunilor la care erau supuși.

Și aici vă cer permisiunea să apelez la o confesiune personală. Acum trei ani, pe când ne aflam relativ departe de așa-numitul nostru plai mioritic, undeva la Efes, pe unde în primul secol al Erei de după Hristos a trecut și Apostolul Pavel, postumitatea și învățătura căruia le derutează atât de nefericit Ion Druță; deci, acolo, la Efes, în preajma ruinelor Templului Zeiței Artemis, pe care l-a incendiat bezmeticul Herostate, cu nebunul scop de a rămâne cu orice preț în istorie; sau poate că nu la Efes, ci la Delfi, pe niște mitologice terasăuri ale Parnasului, de unde se răspânda în tainice și intime ecouri vocea Oracolului, nu știu ce-i veni colegului meu bucureștean Marius Tupan, să mă întrebe anume pe mine și nu pe atoateștiutorul Oracol ce cred eu, basarabeanul, despre literatura română. N-am vrut să-mi las prietenul fără o anumită lămurire, fie ea și parțială, și am zis

canoanele estetice și valorice, astfel că, în acest ritm accelerat, apar/dispar destui scriitori de ieri sau de astăzi pierduți în anonimatul impersonalității. Dar, dincolo de agitațiile și incertitudinile prezentului literar imediat, există cadrul tainic al predilecțiilor noastre, orientate spre certele valori ale literaturii române dintotdeauna, care își trăiește starea de necurmată gestație și de așteptare a marilor, a importanților necunoscuți hărăziți cu talent neordinar. Sigur, ca și până acum această așteptare nu va fi zadarnică. Și aici mă gândesc la cele câteva premii ale Uniunii Scriitorilor din România acordate în ultimii ani și unor autori din Basarabia. Anume aceste premii, ale Uniunii Scriitorilor și ale prestigioaselor reviste literate din Țară, mi se par cele mai obiective, în afara conjuncturilor și condescendenței, pe contul frăției noastre adică, precum se mai întâmplă și în alte cazuri. Numai că recunoașterea unor scriitori basarabeni drept egali între egalii literaturii române nu poate exclude, firește, și inerentele note polemice. Astfel, să încercăm a ne dumeri cam ce reprezintă scriitorimea din stânga Prutului. Într-un mai recent număr al revistei „Contrafort”, colegul nostru Vasile Cârneț relatează următoarele: „Adunarea generală a Filialei de la Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România a reușit, - între altele - să blocheze (...) câteva „inițiative” (punem în paranteză cuvântul *diversiuni*) promovate cu insistență de unii scriitori. Cea mai flagrantă mi s-a părut aceea că Filiala ar fi inutilă, că ea ar dubla - pe un condamnat teren al elitului și al unei pretinse selecții valorice - Uniunea Scriitorilor din Basarabia, - Uniune care, nu-i așa, este românească prin definiție. (...) Din păcate, adevărul este cu totul altul și mult mai prozaic decât se lasă a înțelege. La ora actuală Uniunea Scriitorilor din Basarabia este una care adună - generos și cu o largă lehamite - o masă de oameni foarte eterogenă, cu opțiuni culturale și politice care se contrazic vehement. Numai o întâmplare face ca această faună multicoloră să stea încă sub același acoperiș. În Uniune există scriitori comuniști și anticomuniști, postmoderniști convinși, dar și din cei care tânjesc după U.R.S., există scriitori competitivi în context general românesc, dar și mulți nechemați, ființe frustrate care au îmbrățișat ca pe un colac de salvare ideea unei literaturi moldovenești, alta decât cea românească.

Cum să-i declari pe toți scriitorii români?... Cum să le încerci biografia cu un titlu pe care nu l-au râvnit deloc?"

Așadar, are dreptate mai tânărul meu coleg Vasile Gârnetț că în Moldova inter-riverană nu sunt mulți condeieri cu adevărat rezistenți, în stare să-și transforme harul și răbdarea în fapta scrisului românesc. Nu sunt numeroși nici autorii care să accepte inevitabilitatea sincronizării lor cu pulsul cultural general-românesc cu condiția să se auto-supună la unele operații „chirurgicale” estetice, la unele transfuzii și transplanturi în firea lor ale unui spirit și ale unei alese culturale. Trist lucru, însă, care, din fericire, nu se referă și la alți colegi de-ai noștri, de la Chișinău, care au înțeles că sincronizarea cu literatura română îi oferă scriitorului din Moldova de Est starea de conștiință necesară pentru a-și păstra la nivel superior de libertate spirituală și de creație în fața conjuncturilor politice de pe toate malurile Dâmboviței, Prutului, Nistrului și îndepărtatului, dar agresivului rău Moscova. De aici vor reieși și alte dovezi fundamentale prin care să se înțeleagă definitiv că energiile perpetuării românești în timpurile și spațiile istoriei sunt cele spirituale, culturale, și, concomitent, universale, prin Eminescu sau Brâncuși, Enescu sau Eliade, Ionescu sau Cioran etc. Prin sincronizare, s-ar urgenta stabilirea acolo, la noi, a unui climat artistic elevat de factură superioară, astfel recâștigându-se o demnitate a inteligenței și esteticii funcționale în frontiere neprovinciale. Numai în atare mod conștiințele noastre, deci și literatura ca rod al acestor conștiințe, vor trăi plener imperiosul proces de dez-limitare basarabeană, de prelungiri și întrepătrunderi ale vectorilor culturii, civilizației și, nu în ultimul rând, ai istoriei românești peste inexistentele - la înălțimi spirituale - hotare la Prut.

În concluzie, ar fi de spus că ceea ce numim dez-limitarea basarabeană sau sincronizare nicidecum nu trebuie să se realizeze prin schimbarea sau diversificarea subiectivă, localistă, a criteriilor unice, căutându-se, adică, unele valabile pentru București, iar altele - pentru Chișinău. Anume criteriile sigure și neoscendente ne vor face să înțelegem că evoluția și afirmarea scriitorului român de oriunde nu se întâmplă doar grație maturizării, acumulării de experiență - de viață și profesională -, ci ea vine ca rezultat al permanentului reformism interior al scriitorului, care-l împrăștează, ca să zic așa, în contemporaneizează mereu, pentru a-i sensibiliza percepția estetică, pentru a-l feri de complexe, conformisme și clișeistice obosite de țarc provincial. Astfel, vine sau va veni momentul în care, urmând un postulat biblic, ne vom dezbrăca de viețuirea noastră de mai înainte, ne vom despărți de omul cel vechi care am fost, nedreptățit, derutat și stricat prin năzuințe și făpturi înșelătoare de sine, pentru a ne primeni în spiritul înțelegerii noastre ca unitate și nedezbinare, inclusiv literară și întru literatură română, care este una și indisolubilă.

CÂȚIVA SCRITORII BILINGVI

de MATEI CHIHAI

Limba în care scrie și citește un scriitor nu este un detaliu biografic irelevant. Din contră, ea stă la baza creației sale. Scriitorul bilingv este un caz special, întrucât el nu aparține numai celor două literaturi, ci se înscrie și într-o istorie a literaturii bilingve sau trilingve.

Îmi îngădui să mă refer la exemplul lui Michel de Montaigne care, pe lângă graiul său matern, citea și scria curent în latină, limbă de circulație europeană. Eserurile sale sunt pătrunse de antichitate, constatăm pretutindeni prezența autorilor clasici pe care eruditul îi citează în limba originară. Închis în turnul bibliotecii sale, Montaigne își întrerupe atât de des propriul cuvânt, că monologul se dovedește a fi în realitate un dialog. Scriitor bilingv, el se exprimă atât în latinește, vocea trecutului, cât și în franceză, aceea a prezentului. Trebuie să ni-l imaginăm pe Montaigne privind mereu în ambele sensuri, schimbând perspectiva de la trecut la prezent sau invers, scriind în latină sau franceză, îmbinând așa-zisele locuri comune cu idei de adâncă originalitate. Fiind conștient de limitele vieții, având mereu înaintea-i sfârșitul timpuriu al prietenului său, Etienne, și propriile-i slăbiciuni trușesti, folosește aceste cuvinte latine, ca amintire și reînviere ale unor scriitori decedați.

Să cunoști o limbă moartă ca propriu-ți grai înseamnă să știi că și propria-ți limbă este trecătoare. Experiența scriitorului bilingv se dovedește ambiguă: pe de o parte este vorba de un triumf al individului asupra contingentelor, a mijloacelor de exprimare, pe de alta același scriitor trăiește un complex de dezintegrare, de risipire, firese la cei care nu au un singur trunchi lingvistic.

Dar istoria literară înregistrează pe lângă bilingvismul evident, ca cel al lui Montaigne, și unul de fond, care nu apare exprimat direct, precum cel al lui Racine.

Știm că secolul al XVII-lea continuă dialogul cu antichitatea. Numai că, în vreme ce secolul precedent se vădește savant și explicit bilingv, sub domnia lui Ludovic al XIV-lea tragediile lui Racine înfățișează o strictă unitate stilistică și lingvistică. Piesele sale de teatru sunt create pentru un public anumit, pentru societatea numită „la cour et la ville”. Putem însă afirma că, deși formal - ca să spunem astfel - el nu se vădește bilingv, în fond el și-a însumat valorile literare străine pe care le constatăm în dramaturgia și temele pieselor sale. S-a subliniat faptul că, reluând subiecte antice, Racine intră în conflict cu sensibilitatea creștină sau rafinat modernă a contemporanilor. „Phèdre” de pildă, prezintă o dragoste aproape incestuoasă, plină de monștri și de pasiuni interzise. Piesa convertește recitul antic într-o versiune convenabilă pentru secolul al XVII-lea, transformând, de pildă, monștrii fizici în monștrii psihologici. Dar în același timp, limba franceză de stil înalt a tragediei capătă noi trăsături, inspirându-se din mitul și cultura antică. Când criticii vroiau să-l laude pe contemporanul său Corneille, ei afirmau că el nu este scriitor francez, ci scriitor roman. În realitate și el și

Racine dovedesc mai multe afinități cu tragedia antică decât cu teatrul francez al unui Rotrou - deși „Horace” sau „Phèdre” se găsesc la aceeași distanță de cele două modele. Din momentul în care un scriitor este bilingv, definiția unei literaturi naționale după criteriul limbii în care scrie nu se mai potrivește.

Modul nostru contemporan de a fi bilingvi, ca scriitorii români de limbă străină, nu se mai înscrie, ca cel al lui Montaigne sau Racine, pe axa trecut istoric-prezent istoric, și totuși se aseamănă, dacă restrângem la dimensiunile unei vieți, unei existențe în două țări, această relație. Din troica teatrului absurd francez, de pildă, Bekett, Ionescu, Adamov, toți trei au fost bilingvi: Bekett irlandez, Ionescu român, Adamov rus, de origine, dar toți trei și-au creat partea cea mai mare a operei într-o limbă străină. Este adevărat că se poate preciza că Ionescu aparține literaturii române când semnează cu „u” la sfârșit și scrie pe românește, dar când își schimbă ultima literă din nume și scrie în franceză, își transformă și identitatea și devine francez. Dar aș îndrăzni să susțin că experiența de a fi bilingv marchează fondul operei sale. Deși după cunoștința mea Ionescu nu a scris nici o operă propriu-zis bilingvă, putem regăsi la el obsesia scriitorilor bilingvi. Aspectul eteroclit al dialogurilor absurde din „Cântăreața cheală” se poate lega de experiența aceluia pentru care limba a încetat să fie o evidență și o bază a identității. În același timp, reînvierea și triumful individului sunt caricaturizate în cadavrul care nu poate fi distrus, care continuă să crească în dimensiuni monstroase în piesa „Amédée ou comment s'en débarrasser”. În „Les Rhinoceros”, identitatea este un lucru trecător, oamenii se transformă în animale, schimbându-și în același timp caracterul cu limba pe care-o vorbesc. Desigur, aceste interpretări sunt idiosincratice în măsura în care eu caut un răspuns la întrebarea dacă Ionescu este scriitor român sau francez. Răspunsul este că el este în mod esențial bilingv. Același lucru se poate spune de o carte care nu numai că este propriu-zis bilingvă, deci amestecă cuvinte franțuzești și românești, ci chiar tematizează bilingvismul de fond. Probabil că cunoașteți „Cuvântul nisiparniță” a lui Dumitru Țepeneag. „Nisiparniță” numită în titlu mi se pare o emblemă foarte potrivită pentru cele câteva aspecte ale complexului scriitorului bilingv pe care am încercat să le descriu aici. Este o emblemă a morții, a timpului care creează și distruge identitatea noastră. Astfel, în felul în care am constatat la Montaigne, contemporanul nostru revine la ambiguitatea secolului XVI. Scriitorul bilingv trece de la o limbă la alta tot astfel cum nisipul se scurge din partea superioară a nisiparniței în partea inferioară. Se strecoară sau cade dintr-o limbă în alta. El este identic cu sine, nisipul scurs și cel care așteaptă să se scurgă. Triumfând asupra timpului și asupra granițelor, însă mereu conștient că el este numai nisip și că scrie pe cenușă.

UN DEBUT ROMÂNNO-AMERICAN

de ROMUL MUNTEANU

Nu știu cu certitudine dacă mitul eternei întoarceri s-a cristalizat pentru prima dată, aici, în bazinul carpato-dunărean sau în spațiul de piatră și foc al bătrânei Elade. Dar un anumit lucru rămâne sigur. Rezonanța mitului amintit se resimte până astăzi pe pământul nostru.

Semnificativă în acest sens mi se pare revenirea periodică a scriitorilor români, răspândiți pe diferite meridiane ale globului, în locurile natale pentru a se întâlni cu cititorii din țara matcă. Calea aceasta o urmează și Gabriela Marin Thornton, care și-a tipărit cartea de debut, „În largul sufletului”, într-o editură românească (Roza Vânturilor, 1997).

Cititorii se găsesc în fața unei cărți de proză, distribuită pe două paliere narrative diferite. Primul se configurează ca un roman al călătoriei reale și imaginare prin anumite țări europene (Grecia, Italia, Anglia), iar al doilea este conceput ca un roman de confesiuni în care răzbat amintiri și evenimente din țara de baștină. Autoarea însăși scoate la iveală ezitățile sale privitoare la modul de organizare a narațiunii. „De unde să încep, Domnule Doctor? Amintirile mele sunt departe de a fi puse în ordine și de multe ori am impresia că retrăiesc evenimente îndepărtate, ca și cum s-ar fi petrecut ieri, neputând să rețin în schimb ce s-a întâmplat acum două ore”. Scriitoarea are o intuiție sigură a substanței specifice, rezultate din amintirile sale. De aceea, le-a distribuit în mod programatic pe două registre diferite de comunicare. Cartea sa „În largul sufletului” are structura unui edificiu cu două intrări și două ieșiri. Pentru a scoate în evidență nota lor specifică, vom reproduce un scurt fragment din fiecare palier. 1). „Se lasă seara. Încă colindăm străzile. Vântul se strecoară printre frunzele măslinilor, făcându-le să suspine. Mare albastră. Grecoaiice, tinere, cu părul negru și pielea albă, îmbrăcate sumar. Americance blonde, trecute de prima și a doua tinerețe, purtând pantaloni scurți și adidași. Nemțoaice cu ochi albaștri, franțuzoaice subțiri, răspândind în jurul lor accent baudele-rian. Străzi, albe, încinse, mângâiate de un soare roșiatic, amorțit.”

2). „Brusc, ochii tăi, deschiși la culoare, se conturează straniu în spațiul amintirilor dintre noi. Miros vag de benzină, praf, flori ofilite. Vară încinsă în București. Nu cred că vreunul din personajele vieții mele poate fi judecat în afara orașului acesta sau în afara zborurilor dintre continente, trăite sau doar imaginate. Legături obscure fac ca spațiul dintre noi să se contracte, chiar când ne aflăm la mii de kilometri depărtare.”

Pe măsură ce cititorul pătrunde tot mai mult pe cele două paliere alternante ale narațiunii, el se convinge că separarea dintre acestea nu este doar un act scriptural, artificial, ci o necesitate de comunicare a două tipuri de informații și de relevare a două moduri de

comportament. Pe primul culoar evoluează un reporter sensibil și erudit, pe cel de-al doilea apare secretarul de conștiință, gata să se confeseze cu o discreție temperată poate de gândul că viața personală nu trebuie dezvăluită total. Dar discreția aceasta nu este încă suficient de edificatoare. Fiindcă prozatoarea în ipostaza de reporter traversează un spațiu real (Atena), în care semnele prezentului (turiștii din Plaka, hotelul, Richard - partenerul de drum) sunt puține în comparație cu semnele trecutului. (Acropole, Templul Atenei, Arcul lui ADRIAN, ZEII DIN Olimp), ce rămân mereu dominante. De aceea, voiajul prozatoarei printr-un spațiu real devine un pretext pentru o călătorie imaginară. Scriitoarea coboară în mitologia și istoria vechii Elade, evocă diverse episoade din lumea zeilor din Olimp, descrie locuri și temple de cult, pune în relief arhitectura antichității, Atena configurându-se ca **un loc al omului în univers**. De sus, de pe Licaritus, viziunea panoramică a orașului ne introduce în contemporaneitatea unei lumi dominate de lumină, culoare și apă. „De pe colina asta, acum, orașul, plin de clădiri cu terase largi, se așterne sub priviri, labirintic, de un alb strălucitor, dezbrăcat de comerț și îmbulzeală, bijuterii meșteșugite pentru eternitate. În zare se văd siluetele vapoarelor ancorate în portul Pireu. Cerul și marea devin în depărtare unul și același albastru, fără să te lase să descoperi linia de unire.”

Dar peisajul este transcendentalizat de scriitoare prin cele mai variate asociații de idei. Contemplarea templului conducătorului din Olimp, cu frumoasele sale coloane, transferă reflecțiile în zone de întâlnire dintre eternitate și moarte sau dintre puterea nemărginită a marelui Zeus și limitele sale relevate de lumea de dincolo. Povestea Demetrei și a Persefonei, ca și a lui Zeus și Hades, este transformată într-un nucleu epic cu o investiție simbolică. Făgăduielile lui Zeus, ca Persefona să se întorcă din Tartar la mama sa, nu se pot împlini decât parțial. Momită de Hades, cu fructul morții, Persefona nu mai poate fi salvată total din lumea morților. Tot ce poate face puternicul Olimpului este ca aceasta să rămână o jumătate de an ca soție a lui Hades, iar cealaltă jumătate să stea alături de mama sa. Așadar, în fața morții și puterea lui Zeus este măsurată.

Am menționat acest procedeu, fiindcă el este redat de mai multe ori pe parcursul acestui „jurnal de călătorie”. Este evident că Gabriela Marin Thornton îl folosește pentru a pune în lumină **spiritul locului**, care este, mai cu seamă, mitic și istoric. Însemnările din Creta, de pildă, continuă voiajul mitologic. Ruinele palatului lui Minos sunt un pretext de repovestire a legendei despre legătura dintre regele cretan și Poseidon, care-i dăruiește un taur ce urmează să fie sacrificat pe altarul său. Dar Minos nu respectă legământul și zeul mării

l-a pedepsit. „Pasiphae, soția regelui, va face o pasiune răvășitoare pentru taur, din care se va naște Minotaurul, acea ființă monstruoasă cu cap de taur și trup de om. Minos îl va închide în labirintul construit de Daedalus, unde îi vor fi oferite spre hrană fecioare și tineri atenieni.”

Legenda Minotaurului va fi corelată de prozatoare cu aceea a lui Tezeu, care ajutat de Ariadna îl va ucide pe Minotaur și va pleca spre alte locuri. Cu episodul despre Creta, ne este dat să constatăm că aceste călătorii mitologice estompează culoarea specifică a lumii cretane actuale, evocată de N. Kazantzakis și alții.

Trecerea de la spațiul grecesc la spațiul roman aduce și unele modificări de perspectivă. De la informațiile mitologice, prozatoarea trece cu dezinvoltură la cele istorice, arhitecturale, plastice în general. Și dacă în Corint și în Efes au căpătat relevanță urmele civilizației creștine (mormântul Sf. Ioan, colina unde ar fi locuit Sf. Fecioară), la Napoli, scriitoarea-reporter semnaleză băile lui Tiberiu, Farul, așa cum relatează detalii din viața plină de cruzime a împăratului, despre boliile sale, replierea solitară la Capri sau întâmplările de la Pompei. Peste tot, istoria antică este revigorată, iar operele sculptorilor și ale pictorilor sunt puse în valoare. Capacitatea de plasticizare a imaginilor de către Gabriela Marin Thornton este remarcabilă. La Roma ies în relief Catedrala Sf. Petru, Muzeul Vaticanului, Capela Sixtină etc. Arta descrierii funcționează ca o cameră de filmat. Ochiul cade pe pânzele lui Botticelli, grup sculptural **Laokoon**, a cărui istorie este repovestită, sau Columna lui Traian, unde este gravată în piatră propria noastră istorie. De fapt, fiecare țară și fiecare localitate sunt reconstituite prin aparența lor specifică. Peste Florența, orașul cu coline și apele Padului, străjuiește domul cu mormintele monumentale sau **Galeria Uffizi**, cu picturile lui Tizian, Botticelli și Rubens. Străzile și piețele sunt dominate de turiști ce cumpără suveniruri. Seara, orașul este scaldat de muzica de concert. Călătoria în spațiul meridional se oprește la Veneția. De aici, drumurile duc în lumea Albionului. Din nou, informații despre Londra, Hyde Park, British Museum. Apoi un popas la Stratford (orașul lui Shakespeare), altul la Cambridge (colegiu, evocarea lui Newton), Trafalgar Square. În lumea nordului, informațiile sunt succinte, reci, ca acelea dintr-un ghid Michelin. De departe, se observă că scriitoarea nu-i admiră pe englezi, fiindcă nu au avut forța unor intemeietori de cultură, ca grecii sau francezii.

Este timpul să spunem că această carte, intitulată sugestiv „În largul sufletului”, nu poate fi integrată în nici un gen literar. Dincolo de semnele prozei de călătorie, culoarul al doilea al operei are un caracter polemic mai pronunțat. Aici se revarsă intimitățile, sufletului dialogul cu doctorul subliniind nu numai dezamăgirile unor diferențe de comportament în fața artei, dar și o întregă gamă a nostalgiilor față de țara dintâi. Literaturitatea acestui „film-maraton” este mult mai evidentă, ca și capacitatea de ficționare a autoarei.

Bănuim că Gabriela Marin Thornton și-a făcut ucenicia literară în strictă intimitate. Fiindcă ieșirea ei în public pune în lumină o operă matură, susținută de certe aptitudini artistice. De aceea, așteptăm cu mult interes evoluția ei viitoare.

UN STUDIU ÎN CONTRA-CULTURĂ

de ION CREȚU

Se poate supraviețui într-o lume a cifrelor, a statisticilor, a datelor, fără dicționare? Iată o întrebare pe care renunți s-o mai pui când privești lungile rafturi ale secției „Referințe” a oricărei biblioteci onorabile (instituție care la noi nu a fost încă proiectată). Cu acest sentiment al accesului într-o lume a cantității ordonate - orice dicționar se laudă cu cât mai multe intrări - am răsfoit *Dictionnaire de la bêtise et des erreurs de jugement; Le livre des bizarres*, întocmit de Guy Bechtel și Jean-Claude Carrière și tipărit, cu aduceri la zi, la Robert Lafont în 1992 - prima ediție în 1965. (Dicționarul prostiei și al erorilor de judecată; Cartea bizarilor). Ținând cont de faptul că acest dicționar este mai puțin unul util, în sensul strict al cuvântului, reeditarea lui la intervale de timp relativ scurte vorbește de la sine despre interesul de care s-a bucurat.

Dicționarul prostiei... este conceput, după cum arată și titlul, din două părți: dicționarul prostiei și cartea bizarilor. Fiecare dintre aceste părți este precedată de o introducere, un elogiu al prostiei și unul al ciudăteniei, totul urmat de o bibliografie amplă. Trebuie precizat de la început că în ciuda domeniului - prostia și ciudătenia - dicționarul este cum nu se poate mai serios, parcă pentru a demonstra că cele două forme de manifestare ale spiritului uman sunt teme dintre cele mai grave, indiferent de ce se crede, în mod comun, despre ele.

Iată cum definește Guy Schoeller volumul pe care-l prezentăm astăzi: două cărți pe care le-am putea numi clasice. *Le dictionnaire de la bêtise* este considerat drept unul dintre primele cercetări în domeniul contra-culturii. Amuzantă, pe cât de alarmantă, veșnica prostie care există în fiecare dintre noi, și care tocmai prin asta îl fascina pe Flaubert, își ocupă de-acum înainte locul enciclopedic.

Asta se adaugă *Le Livre des bizarres*, în care sunt descriși indivizii și grupurile care într-o bună zi au hotărât să iasă din normal.”

Prostia, un subiect ineputabil. Mai ales că prost, în franceză cel puțin, are doi termeni echivalenți - *sot* și *bête* -, primul cu o istorie dintre cele mai pasionante. Dar să dăm cuvântul autorilor dicționarului - nu înainte însă de a reproduce două citate foarte *à propos* propuse ca motto: „Prostia este să vrei să conchizi” (Flaubert) și „Lucru hotărât, umanitatea este cam proastă.” (François Coppée). „Aceasta este nebunia noastră, mărturisesc Guy Bechtel și Jean-Claude Carrière, să iubim până la nebunie cărțile proaste”. Pe de altă parte, susțin aceiași, ei nu au ambiționat nici o clipă să combată prostia, și asta pentru simplul motiv că „prostia este invincibilă”. Și, mai spun ei cu înțelepciunea pe care ți-o conferă studiul prostiei, „nu trebuie să ne facem nici o iluzie în legătură cu binefacerile intelectuale pe care le-ar aduce acest dicționar. Ele sunt cum nu se poate mai imaginare. Nici un bolnav nu a fost vindecat de spectacolul unei planșe de anatomie.” Mai în glumă mai în serios, autorii dicționarului, după ce-și privesc opera, punctează: „Am spus că prostia este utilă, că este fecundă, că este rară. Dorim ca aceste texte să fie folositoare, ne dorim de asemenea ca ele să amuze, să irite, să intereseze.” În

bun, spirit uman.”

Nu ni se oferă, după cum s-a observat, o definiție a prostiei, definirea ei lăsând-o pe seama lui Flaubert și a lui Coppée. Tema a reținut atenția din cele mai vechi timpuri, *les sotisiers* (*sot egal bête*) fiind foarte populare încă din evul mediu francez. Piesele de teatru satirice numite *soties* nu aveau nimic de-a face cu prostia, din contră, porneau de la ideea că întreaga societate este compusă din nebuni. Din acest subtil echivoc prost/nebun s-a născut și tratatul lui Erasmus *Elogiul nebuniei*. (Nu întâmplător, firește, Guy Bechtel și Jean-Claude Carrière își numesc prefața la dicționarul lor „Elogiul prostiei”). Pe urmele lui André Glucksman, Gabriel Liiceanu - preluând în mod subtil o sintagmă din *Prostia*, eseul gânditorului francez - oferă acesteia, la începutul anilor '90, o definiție care a făcut epocă prin conotațiile ei politice: „încrămărire în proiect”.

Să reținem că dicționarul cuprinde articole aranjate în ordine alfabetică, potrivit tipicului, de la A la Z, toate ilustrând, potrivit concepției autorilor, ideea de prostie. Primul exemplu este extras din *istoria naturală* a lui Plinius și se referă la albine: „Mirosul de creveți, dacă sunt prăjiți în apropiere, le provoacă moartea”. Ultimul, ca o curiozitate (coincidență?), este datorat lui Pliniu și se referă la Zoroastru: „Se spune că Zoroastru este singurul om care a răs când s-a născut. Și se mai spune, ca un semn care anunța viitoarea-i inteligență, creierul lui palpita cu o asemenea putere încât respingea mâna pusă pe cap”. Între aceste două litere ale alfabetului, se întinde un ocean de exemple de prostie. Ne

vom mărgini la câteva, alese la întâmplare.

Philip Burne-Jones, de pildă, scria în *Secolul 19* (1905): „Este greu să vorbești în mod serios despre opera domnului Auguste Renoir. O privire asupra câtorva dintre pânzele care-i poartă numele va explica mai bine decât toate cuvintele dificultatea pe care o încerci în a-i lua opera în serios”. Sau Leon Bloy (*Le Chat noir*, 3 mai 1884): „Arthur Rimbaud și Stephane Mallarmé sunt poeți imobili și așezați solid în aceeași pagodă a perfecte imbecilități...”. Sau Thomas Rymer, a propos d’*Othello* (*A short view of Tragedy*, 1693): „Primo: aceasta poate fi un avertisment pentru domnișoarele de calitate să nu fugă cu maurii fără consimțământul părinților. Secundo: aceasta poate fi un avertisment pentru toate soțiile fidele să vegheze asupra propriei lengerii. Tertio: aceasta poate fi o lecție pentru soți de a-și procura dovezi matematice înainte ca gelozia lor să devină tragică. O farsă sângeroasă fără sare și gust.” Să notăm că nici oamenii a căror inteligență este proverbială nu sunt feriți de manifestările prostiei, dovadă acest comentariu la același *Othello*, aparținând lui Voltaire: „Într-o tragedie de Shakespeare numită *Othello*, acest Othello, care este un negru, îi dă două săruturi soției sale înainte de a o strangula. Lucrul pare îngrozitor oamenilor cinstiți. Dar partizani ai lui Shakespeare spun că este vorba despre un gest frumos, mai ales la un negru.”

A doua parte a dicționarului este dedicată ciudaților și este precedată tot de o prefață, intitulată „Elogiul ciudăteniei”. Scriu autorii: „Ce banalitate și ce eroare să crezi că se poate descrie o societate doar prin produsul intern brut, structurile demografice sau economice și multitudinea tăcută a anumitor elemente cifrate. S-ar povesti mai bine o epocă, profunda ei esență, prin cele trei paliere ale imaginarului ei: miraculosul, prostia și bizarul.” Dacă, în cazul prostiei, autorii se feolesc de definiții, de data aceasta ni se oferă mai multe, unele preluate din dicționare, altele proprii. Așadar, bizarul este „o atitudine umană și sinceră. Nu se confundă nici cu supranaturalul, care ne scapă, nici cu șarlatanescul, căruia voim să-i scăpăm.” Și mai departe: „Iată prima surpriză: bizarul este libertatea.”

Câteva exemple, precizând că unul dintre cele mai lungi articole este dedicat lui Bokasa și că nici Ceaușescu nu este omis. (Din motive de spațiu tipografic ne vom limita la cele scurte): Geraldine Chaplin, fiica marelui Chaplin, povestește că într-o zi, într-o stradă madrilenă, o femeie se apropie de ea și exclamă: «O cunosc! Este fiica lui Haurel și Hardi!» Nu toate exemplele sunt însă atât de nostime. Iată ce aflăm despre morți deosebite: „Acteon a fost devorat de propriii câini, în leOgendă, și Diomedea de caii săi. Amiralul Drake, și așa este un fapt mai istoric, a fost mâncat de crabi. Pyrrus a fost omorât de o țigla, Eschil de o țestoasă, Papa Clement al XIV-lea a fost otrăvit cu un pepene galben, Jeanne d’Albret de mănuși, și Agathocle de o scobitoare. Acesta din urmă, tiran al Siracuzei, suferea într-atât încât pentru a pune capăt durerilor s-a așezat el însuși pe un buștean aprins. Când l-au găsit țărani pe abatele de Prevost, autorul romanului *Manon Lescaut*, întins la umbra unui copac, un chirurg a hotărât să-i facă autopsia. La contactul cu lama, romancierul se spune că ar fi scos un strigăt, dar a fost prea târziu.”

Inutil să spunem cu cât s-ar fi îmbogățit *Dicționarul prostiei și al ciudaților* dacă autorii lui ar fi întârziat mai mult asupra realităților din societatea românească de ieri și, de ce nu, de azi.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

- 1). Un consilier guvernamental, Valentin Hossu-Longin, face diligențele necesare pe lângă doi scriitori care trăiesc în afara granițelor țării: Damian Necula și Pop Simion.
- 2). Simona Cioculescu privește la Pavel Chihaia ca la un orator desăvârșit. Se pregătește Barbu Cioculescu.
- 3). „Ferestrele zidite” l-au adus în prim-plan pe Alexandru Vona. Asta vrea să spună și Angela Marinescu.
- 4). Chiar și când vorbește, poetul Florin Muscalu nu abandonează pixul și ochelarii.
- 5). La Neptun, Dumitru Țepeneag a făcut reclamă „Contrafortului”. La Paris, e rândul revistei noastre.

Așa cum anunțăm și în numărul trecut al revistei noastre, „A doua întâlnire a scriitorilor români și de expresie română de pretutindeni” a putut avea loc, în aceste vremuri de austeritate, grație sponsorizării integrale acordate de B.C.R., B.R.D., B.R.C.E. și C.E.C.

